Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Fru Andrea G. Franks's

Livsførelse og Livsgerning.

ved Pastor Jak. Holm.

Missionshuset i Calcutta.

KØBENHAVN
Ellen Branths Bogtrykkeri.
1913.

Fru Andrea G. Franks's

Livsførelse og Livsgerning

efter hendes egne

Meddelelser, Dagbogsoptegnelser og Breve

ved

Pastor Jak. Holm.

KJØBENHAVN
Ellen Branths Bogtrykkeri
1913.

Forord.

Da Fru Andrea Franks 1906 var hjemme i Danmark, talte hun ogsaa i Københavns Højskoleforening for en meget stor Forsamling — det var den 14. November. I en Omtale af dette Møde skrev en af hendes Tilhørere fra hin Aften i Højskolebladet disse Ord, som jeg vil sætte som en Indledning til denne Bog:

»Det gør godt midt i vort ofte saa magelige og vanemæssige Kristenliv, der ikke koster os noget, at se *et Exempel paa en Tro, som gør et svagt Menneske stærkt og saa modigt, at det kan ofre det kæreste paa Jorden for at følge Guds Kald*«.

Det er et saadant Exempel, som denne Bog har at fremvise. Til Grund for den ligger hendes eget Manuskript, som hun har bedt mig gennemse og ordne for hende. Det er altsaa hendes egne Oplevelser, som her meddeles, i det væsentlige fortalte med hendes egne Ord. I Gengivelsen af hendes Manuskript har jeg bestræbt mig for at fremdrage, hvad jeg mener har almen menneskelig og missionshistorisk Interesse: *Grundlinierne i hendes Livsførelse og Livsgerning* i de 24 Aar, i hvilke hun har været Sjælen i den af Herren saa rigt velsignede Sømandsmission i Calcutta.

Af hvad hun skriver om indiske Forhold, har jeg med hendes Tilladelse udeladt en Del — af Hensyn til Bogens Størrelse, for at den ikke skulde blive for dyr for hendes Venner at anskaffe.

Jak. Holm

Fru Franks.

Barndoms - Erindringer.

Hvorfor er jeg kommen til Indien, og hvad er det for en usynlig Haand, som har ledet mig paa denne Vej? ja hvem skulde tænkt, da jeg var et Fattigmandsbarn derude paa Heden i Jylland, at min Gerning skulde blive her under Indiens glødende Sol? at jeg, bly og enfoldig som jeg var, skulde faa Mod til at rejse her over? og dog mindes jeg godt, at jeg som Barn ofte tænkte paa, at naar jeg blev stor, vilde jeg rejse langt, langt bort til et fremmed Land, hvor ingen kendte mig, og hvor jeg ikke forstod Sproget; ja jeg forestillede mig, at det fremmede Sprog i mine Øren vilde lyde som en Flok sladrende Gæs, og at jeg i det fremmede Land skulde ride paa Heste; men jeg talte ikke til nogen om mine Drømme, ikke engang til min Moder. Kun en Gang, da jeg endnu ikke var fem Aar, fortalte jeg mine Sødskende, at jeg vilde rejse hen, hvor Risen groede, og hvor jeg kun skulde spise Hvede- og Risengrød; men det blev jeg udlet for, og saa tav jeg siden; men *underligt er mine Barndomsdrømme gaaet i Opfyldelse.*

Forøvrigt er jeg født den 27. Febr. 1857 i Hedesognet Lindknud, som ligger 2 Mil nordvest for Askov op til den sønderjydske Grænse. I mine tidligste Barneaar havde mine Forældre det meget smaat og fattigt, ja undertiden hav-

de vi hverken Mælk eller Brød i Huset. Min Fader var Arbejdsmand og kom kun hjem om Søndagen eller Lørdagaften. Jeg mindes, at jeg som en lille Pige var meget syg, og kunde intet spise. Da gik min fattige Moder hen over Marken, mens den ene Taare efter den anden trillede ned over hendes Kinder. Hun gik til en større Bondegaard langt fra hendes Hjem og bad om lidt Mælk til det syge Barn; men nej, Konen i Huset skulde næste Dag lave Ost og kunde ingen Mælk undvære. Min Moder fortalte om sin lille Pige, men det hjalp ikke; Konen gentog sit Afslag, som gjorde min Moder dobbelt ondt, da hun fik Lejlighed til at se ind i Mælkestuen med dens gode Mælkeforraad. Som man vel kan tænke sig, gik hun i dybt nedbøjet Sindsstemning den lange Vej hjemad; men undervejs kom hun forbi en Mand, som pløjede paa sin Mark; han lagde Mærke til, at hun græd og spurgte deltagende efter, hvorfor hun var saa bedrøvet; hun fortalte ham da Aarsagen, og nu bad han hende gaa til hans Kone; hun skulde nok hjælpe hende. Og hun hjalp baade med venlig Deltagelse og med Mælk, skøndt hun vist ikke selv havde det rigeligt; men det har inderlig glædet mig, at Huset, som denne Maud ejede, siden er voxet til en lille Gaard, saa det synes, som om Guds Velsignelse har hvilet over de gavmilde Menneskers Hjem. »Den, som giver en Fattig, laaner Herren«.

Et andet Træk fra min tidlige Barndom: Jeg laa en kold Vintermorgen i Sengen for der at holde mig varm. Mine ældre Sødskende var gaaet i Skole og havde faaet det sidste Stykke Brød i Huset med. Jeg vaagnede og var sulten, og jeg bad om et Stykke Brød. Min Moder svarede: Jeg har ikke Brød i Huset; dine Sødskende fik det sidste med i Skolen, jeg maa først hen med det Garn, jeg har spundet, og faa Penge for det til at købe Brød; vær derfor en sød Pige og læg dig til at sove igen. Men Sulten var stærkere end Søvnen og lidt efter bad jeg igen: Aa, Moder! kan du ikke give mig et lille

Stykke tørt Brød! Men jeg fortrød det strax, da jeg saa min Moders Taare til Svar.

Hun havde engang kendt bedre Kaar. Det meste, man hørte af denne stille, taalmodige Kvinde, naar hun siden erindrede de trange Dage, det var Ordene: »*Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet*«. Det blev hendes *Valgsprog*. Og Herren magede det siden bedre for hende; thi den Tid kom atter, da hun fik sine egne Køer at malke. Det er det meste af, hvad jeg husker fra Tiden før jeg blev 6 Aar gammel.

Jeg var ikke 7 Aar gammel, da jeg blev sat til at vogte Faar paa Heden, skøndt jeg ellers var lovlig lille dertil, og Lyngen var ofte højere end jeg, saa jeg undertiden blev borte for mig selv og for Faarene. De smaa Lam var min store Fryd, og Lærkens Sang paa den brune Hede glemmer jeg aldrig, naar den fyldte Luften med sit Strengespil. Lidt Afvexling paa det stille ensformige Liv som Faarehyrde bragte min Skolegang, men den blev ofte forsømt, skøndt Skolen var min Lyst: to halve Dage om Sommeren, det var det hele, saa mine Læsere kan forstaa, at den Undervisning og Uddannelse, jeg modtog som Barn, var meget mangelfuld.

Da jeg var 12 Aar gammel, var jeg for god til at være Faarehyrde, mente min Fader, og da min kære Moder nu var svag og trængte til Hjælp, blev jeg Resten af min Barndomstid i Hjemmet. Mine to ældre Søstre var for længst ude at tjene. Jeg som den yngste syntes at ligge *min Moder* særlig paa Hjærte, da hun mærkede sin Dødsdag nærme sig. Hun var en from og gudhengiven kristelig Kvinde. Jeg behøver vel næppe at fortælle, at hun havde *lært mig at bede,* da jeg var Barn. Det hører til mine tidligste Erindringer. Men nu paa det sidste, da hun laa paa sin Sotteseng, kaldte hun mig ofte hen til sig og *formanede* mig i alle Maader. Hvad hun navnlig stadig fremhævede, og som ogsaa rigtig har indprentet sig i min Erindring, var dette: vær *altid villig*

til at hjælpe andre, som trænger til din Hjælp; thi villigt Barn har altid Brød i Huset, sagde hun; kommer det ikke fra Mennesker, saa kommer det fra Gud. Og dette: vær *altid sanddru*, gaa aldrig paa Akkord med Løgn og Usandhed, skjul aldrig en Sandhed, selvom du mener derved at kunne undgaa en Straf, thi Ærlighed varer længst. Tillige formanede hun mig paa det strengeste til at *være tro* i alt baade for Gud og Mennesker, thi hvem der ikke er tro i det lidet, kan heller ikke være det i det større. «*Hellere lide Uret end gøre Uret*«, sagde hun, og det er vist *en Arv*, Gud har givet mig *fra min* kære *Moder*, naar jeg ikke kan taale, at Retfærdigheden skal bøjes for at opnaa egen Fordel. Og har du Sorger og Modgang, saa søg altid Hjælp og Trøst hos Gud, stol altid paa ham og bær alt til ham i Bønnen; kast al din Sorg paa ham, thi han har Omsorg for os. Ja disse min Moders Ord og Formaninger staar altid levende for mig og har ofte i Livet været mig til Nytte, Vejledning og Trøst. Og jeg vilde ønske, at mange Mødre maatte ligne min Moder, saa de ogsaa lærte og formanede deres Børn, som min Moder lærte og formanede mig.

Da jeg var 14 Aar gammel, døde min kære Moder efter et haardt Sygeleje, hvor hun led meget og blev saa afkræftet, at hun var ganske hjælpeløs; men min Fader var kærlig og god imod hende og tog Arbejde, som han kunde udføre hjemme. Ak! hvor husker jeg grant den sidste Nat, hun levede: hendes Smerter var saa store, at hun, der ellers var saa taalmodig, klagede højt og ofte næsten skreg. Al menneskelig Hjælp kunde intet udrette. Jeg laa i min Seng og bad til Gud om, at han dog snart vilde opfylde min Moders Ønske at tage hende hjem til sig.

Det er vist sjeldent, at et Barn beder om sin Moders Død; men det gjorde jeg, thi jeg vidste, hvor inderlig hun længtes efter Udløsning, og jeg kunde ikke taale at høre hendes Klage og se hende lide saa meget. Da

Dagen brød frem, stilnede hendes Smerte, saa hun blev stille, og jeg tænkte: nu sover hun. Jeg stod da op og listede mig hen til hendes Leje. Da samlede hun sin sidste Kraft, greb fat i Sengebaandet, rejste sig op og saa saa *bestemt* paa mig. Det var kun et Øjeblik, saa faldt hun tilbage, og strax efter var hun død.

Jeg har ofte tænkt over dette; at hun, som i flere Maaneder havde været saa magtesløs, nu fik Kraft til at løfte sig saaledes fra sit Leje, som om hun vilde spørge mig: hvor gaar du hen? Jeg var den sidste, der saa hendes kærlige Blik. Hvorfor mon hun saa' saa *spørgende* paa mig? Var det, fordi hun havde en Anelse om, at jeg skulde prøve Livet i fremmede Lande? eller var det kun Ængstelsen for min Fremtid, der hvilede paa hendes moderkærlige Hjærte i Dødens Stund. Gud alene ved det.

Paa min Fødselsdag blev min Moder lagt i Graven, da fyldte jeg 14 Aar. Det var en mild og stille Vinterdag. Saa fulgte Sommeren, da jeg blev hjemme hos min Fader og gik til Præsten hos Pastor Feilberg i Brørup, og i det Efteraar blev jeg *konfirmeret.* Det er ogsaa en Mindedag, der staar saa klar og levende for mig. Ganske alene maatte jeg gaa til Kirke den Dag. Naar jeg saa, hvorledes de andre Konfirmander kom kørende eller dog i Følge med deres Slægt og Venner, men jeg var ganske ene, ja saa blev jeg saa sørgmodig og jeg tænkte: havde min Moder endnu været i Live, var det ikke sket; men min Fader var nok gaaet med i Kirke, mens hun levede; men nu — nej nu mente han, at dertil havde han ikke Tid, da han den Dag havde faaet Lov at bruge et Spand Heste til at pløje med og saa Rug. Dog jeg var ikke alene alligevel. Herren var mig nær, og det blev mig en ligesaa alvorlig som velsignet Dag, da jeg stod paa Kirkegulvet med Hjærtet løftet mod Himlen i Tro og Haab. Om Eftermiddagen kom i mit Hjem Pastor Feilberg, som jeg holdt saa inderlig meget af. Han havde

ogsaa lagt Mærke til, at jeg var ene i Kirken, og saa kom han, den kære Præst, for at ønske mig til Lykke og at bebrejde min Fader, fordi han havde været saa ligegyldig imod mig.

Nu var min Barndomstid til Ende; nu begyndte *Livets Alvor* for mig.

Ungdomstiden.

Vinteren efter min Konfirmation blev jeg endnu hjemme hos min Fader; men saa mente han, at jeg kunde have godt af at komme ud blandt fremmede. Den første Maj tog jeg saa min lille Bylt under Armen og vandrede til en Bondegaard, hvor jeg var bleven fæstet — det var Gilbjerregaard. Her fandt jeg mig snart hjemme, idet alle var saa venlige imod mig, og da jeg havde været der i nogen Tid, spurgte de mig, om jeg vilde betragte denne Gaard som et Hjem og blive der, da det vilde være et bedre Hjem end mit eget, siden min Moder nu var død. Dette var naturligvis, hvad jeg ønskede; men da jeg bad min Fader om Lov dertil, blev det strengt afslaaet — nej, saa vilde han have mig hjem igen. Det blev dog kun for Vinteren, saa fæstede han mig til en af vore Naboer, hvor jeg blev i 2 Aar og arbejdede strengt ikke blot i Huset, men om Sommeren i Tørvemosen og om Vinteren maatte jeg ofte køre Mergelvognen.

Jeg gik nu i mit attende Aar, og da min ene Søster var rejst til Tinglev i Sønderjylland, ønskede jeg ogsaa at komme derned, hvorfor hun fæstede mig til en Gaard i Vejbæk i Nærheden af Flensborg. Der var jeg saa et Aarstid, men det Liv, som jeg her blev Vidne til, var ikke til Gavn for mig. Thi for det første var jeg slet ikke i Kirke i det Aar. Det var jo ogsaa mest tysk Prædiken, der lød i Kirkerne, saa det

kunde ikke have hjulpet mig, om jeg var kommen der. For det andet var Livet i Huset ikke det bedste: der var nok Penge og Velstand, men der var manglede baade Kristendom og Kærlighed i Ægteskabet, og det er jo det, der skaber Hjemmets Hygge og Fred.

Hen paa Efteraaret skrev min Fader til mig, at han havde været syg en Tid og kunde ikke være ene, saa jeg maatte endelig komme hjem. Dette gjorde jeg saa, om end med lidt Uvilie, og jeg *gav ham hele min Løn*, da jeg kom hjem. Men vi forstod slet ikke hinanden, og snart forlod jeg mit Barndomshjem for bestandigt. En Aften, da jeg var færdig med mit Arbejde, satte jeg mig til at læse. Jeg mente jo da, det var en god Anvendelse af ens Fritid; men nej, min Fader lod mig strax vide, at her var ingen Plads for Lediggængere og dovne Folk. Jeg følte mig krænket og blev ved at læse, men saaledes kom vi efterhaanden mere og mere paa Kant, og en Dag sagde jeg, at kunde vi ikke enes, saa var det bedre, at jeg tog ud at tjene igen; det gjorde jeg ogsaa. Min ældste Søster skaffede mig igen en Plads i Ødsted i Sønderjylland hos en gammel Mand, hvis Hustru var død. Der skulde jeg være Husholderske. Da jeg i denne Tjeneste første Gang havde faaet min Løn og derfor kostet noget nyt Tøj, som jeg trængte til, saa der blev ikke meget tilovers af Lønnen til min Fader denne Gang, saa tænkte jeg, at jeg dog alligevel vilde besøge min gamle Fader, som nu var saa gigtsvag, at han maatte gaa ved to Stokke. Da jeg kom til hans Hus, mødte jeg ham udenfor Døren, og han kunde nok se paa de nye Klæder, at de havde kostet Penge. Han spurgte strax: Bringer du mig din Løn? nej, svarede jeg, den er mest gaaet til nyt Tøj. »Ja, Klæder til eder selv kan I tænke paa og sørge for, I Børn! men ikke eders gamle Fader«. »Men Fader!« svarede jeg, »jeg synes dog, at jeg ogsaa maa tænke lidt paa mig selv og klæde mig ordentligt«. »Ja, Stads skal I have selv, men kan du

ikke give mig din Løn, saa behøver du heller ikke at komme her mere eller sætte din Fod over min Dørtærskel«. Dette var mig for meget, og jeg svarede kort: »Ja jeg skal nok gaa og skal herefter ikke besvære dig mere«. Derpaa vendte jeg mig om, sagde Farvel og gik. Ja, *jeg forlod nu mit Barndomshjem*, men ikke med lette Tanker. Jeg kunde ikke andet end stanse lidt og se tilbage: min Fader stod endnu med sine to Stokke i Hænderne og saa efter mig. Jeg tvivler ikke om, at det ogsaa var svært for ham, men dengang syntes jeg det var mig, der blev saa grusomt behandlet og jaget bort fra mit kære Barndomshjem. Og dog — burde jeg have haft Medlidenhed med ham, som han stod der, støttende sig paa to Stokke; jeg burde have tænkt, han er dog din Fader, som nu trænger til din Hjælp, og saa blevet hos ham. Og havde jeg dengang haft *de* Tanker, som jeg siden fik og endnu har, saa havde jeg heller ikke vendt ham Ryggen og gaaet min Vej; thi vel kan man sige, at min Fader bar sig forkert ad, men hvem kan sige: jeg er uden Fejl og gør alting ret. Mon det Menneske lever eller har levet? — Ak! havde min kære Moder levet, saa var det ikke sket, at jeg saaledes forlod min Fader; men jeg glemte, at min Moder havde bedt mig om at bære over med min Fader og være en Hjælper for ham paa hans gamle Dage.

Jeg beder eder, *I unge,* som læser dette: tænk over det og bliv mig *ikke* lig deri; men tænk paa, hvad I skylder eders Forældre, hvad de har gjort for eder, og hvad de maaske har lidt for eder, i Sygdomstid og paa anden Maade; og hvis vi ikke elsker vore Forældre, som vi har set, hvorledes kan vi saa elske Gud, som vi aldrig har set? Hvorledes kan vi opfylde Jesu Befaling om at elske Gud af vort ganske Hjærte og vor Næste som os selv, naar vi ikke *først* elsker vore egne Forældre? og elsker vi dem, naar vi ikke hjælper dem med, hvad vi kan baade i timelig og aandelig Henseende, hvor

de trænger til vor Hjælp? — Ak, hvor ofte har jeg ikke *fortrudt*, at jeg den Dag saa hurtigt forlod min Fader; det burde jeg ikke have gjort. Jeg burde have talt lidt mere med ham og givet ham Tid til at betænke sig, ja endnu mere, jeg burde have givet ham, hvad jeg endnu havde tilbage af min Løn, selvom han ingen Ret havde til at kræve den. —

Saa rejste jeg da *atter til Sønderjylland*, men denne Gang ikke længer end til Ødsted i Oxenvad Sogn, hvor min ældste Søster var, og hvor jeg tillige var i Nærheden af min Moders Familie, saa jeg følte mig ikke saa fremmed blandt Befolkningen, som første Gang, jeg tjente dernede. Det var en god Plads, jeg fik denne Gang, hvor der blev mig vist megen Venlighed og Tilllid, ligesom jeg ogsaa havde mere Frihed end nogensinde tidligere og fik en god Løn, og da jeg intet brugte til Stads og Forlystelser, men kun, hvad der var nødvendigt til at holde mig net og pæn i Klæder, saa kunde jeg hver Lønningsdag sætte en Del af min Løn i Sparekassen, og jeg var nær ved at blive lidt pengebegærlig; men denne onde Tilbøjelighed blev jeg frigjort for paa følgende Maade.

Det var en Uge lige før Lønningsdagen, og jeg havde regnet ud, hvor meget jeg denne Gang kunde sætte i Sparekassen. Saa kom der to Breve til mig, det ene var fra min Fader. Han skrev saaledes: »Jeg har været syg i længere Tid, og kan endnu ikke arbejde, jeg trænger derfor til Penge. Jeg har skrevet til dine Søstre om at hjælpe mig, men det lader ikke til, at de har Sind dertil. Derfor kommer jeg nu til dig: vil du hjælpe din gamle Fader, naar du nu faar din Løn«? Det andet Brev var fra min Søster, som nu er død. Hun havde ellers været noget stolt overfor mig; men nu havde hun været syg i flere Maaneder, skrev hun, og bad mig nu saa mindelig om at hjælpe sig. Naar Folk bliver syge, gaar Stoltheden gerne af dem. I Begyndelsen blev jeg

helt fornærmet over disse Breve og tænkte ved mig selv: men hvorfor skal jeg dog hjælpe dem, jeg som har arbejdet saa haardt for at tjene lidt Penge, og saa disse to? min Fader, som havde forvist mig fra Hjemmet. Skulde jeg nu igen give ham Penge? og saa din Søster, som ikke regnede mig for noget? nej, tænkte jeg, de to kan jeg ikke hjælpe, mine Penge skal i Sparekassen. Dog kunde jeg ikke faa Ro i mit Sind ved den Beslutning, mine Tanker gik frem og tilbage i et Par Dage, det kæmpede i mig, men jeg sejrede dog over de daarlige Tanker, og da Lønningsdagen kom, tog jeg de Penge, som jeg havde tænkt at sætte i Sparekassen, delte dem lige, sendte den ene Halvpart til min Fader og den anden til min Søster, og dermed var jeg helbredet for min Pengebegærlighed. Siden den Tid har Penge ingen Betydning haft for mig, hvad mig selv angaar; dog har jeg ofte ønsket, at jeg havde saa mange Penge, at jeg kunde købe et Hus for Missionen her i Calcutta; men det sker nok ikke, skøndt jeg ved, at for Gud er intet umuligt.

Nu Aarene gik, og Lykken smilede til mig i den Tid; men jeg misforstod det. Jeg fristedes til at glemme, *hvem* det var, som gav mig Lykke og Helbred, ja, jeg glemte de Formaninger, som min kære Moder havde givet mig, glemte endogsaa at bede til den almægtige Gud, som styrer alt saa godt. Jeg gik nok i Kirke; thi det gjorde jo andre skikkelige Folk, og saa maatte jeg gøre det samme; men ak, hvor ofte gik jeg ikke ud af Kirken uden at vide det aller mindste om, hvad Præsten havde talt. Saaledes gik Maaned efter Maaned, ja Aar efter Aar; men jeg gik som i en døsig Søvn for, hvad Kristenliv angaar.

Nu var imidlertid den gamle Mand, som jeg havde holdt Hus for, død, og jeg tog saa Tjeneste paa en større Gaard; men *min Barndomsdrøm* om at rejse til et Land langt borte — ja den vaagnede af og til hos mig, og en

Stund troede jeg, at det Land var Amerika. Jeg havde to Fættere i California, og dem skrev jeg til, og spurgte om, hvad en Rejse derover vilde koste. Den ene af disse — paa min Moders Side — ham holdt jeg meget af d. v. s. som Fætter; og jeg fik ogsaa Brev fra ham, hvori han bad mig komme derover, og hvis jeg ikke selv havde Penge nok til min Rejse, saa bare skrive og han skulde strax sende mig Penge eller Billet. Da Konen paa Gaarden, hvor jeg tjente, hørte det, gav hun sig til at græde og bad mig saa indtrængende om at blive i det mindste Sommeren over og helst helt opgive Amerikarejsen; thi hun var svagelig og vilde saa nødig af med mig, der var hendes bedste Støtte i Huset, sagde hun. Jeg lod mig ogsaa bevæge af hendes Taarer til at blive foreløbig, og alt gik igen sin jævne Gang, men Brevet fra Amerika kunde jeg dog ikke glemme; og da jeg en Dag vilde til at besvare det, var det mig ikke muligt at finde min Fætters Adresse, hvorefter jeg skulde skrive. Jeg fik Mistanke til min Husmoder dermed, og endnu den Dag i Dag i Dag kan jeg ikke andet end tro, at det var hende, som havde taget den, vel nok af en god Mening, dog mest for at kunne beholde mig; thi saa snart Adressen var borte, var hun glad og søgte at overbevise mig om, at det skulde være saaledes, at jeg *ikke* skulde til Amerika, og hvor underligt: der var en Guds Styrelse deri, som jeg dengang ikke forstod. — Men min Udenlandsrejse kunde jeg ikke glemme, jeg syntes, min Barndomsdrøm *maatte* gaa i Opfyldelse en Gang, men *hvorledes?* ja det var endnu skjult for mine Øjne. Dog skulde det snart lysne for mig og lære mig »En Vej eller anden — Vorherre véd Raad! maaske ikke min Vej, maaske ikke din Vej, og dog ad sin egen Vorherre véd Raad«! Der kom Brev fra Danmark, fra den Gaard, jeg kaldte mit Hjem — det var Gilbjerregaard. I det Brev skrev min Bedstemoder, som jeg kaldte hende, at hun var ked af at have Tjenestepiger, om jeg ikke nok vilde komme

hjem og blive hos hende et Par Aar, thi saa skulde Lars Peter — det var Sønnen -- have Gaarden. Jeg tænkte lidt over det og svarede saa, at jeg kom til 1. Novbr. Men det var med Vemod og dybe Tanker, jeg denne Gang kom hjem. De havde kendt mig før som en livsglad og munter ung Pige; men det var jeg ikke mere. Jeg gik tankefuld omkring og udførte mit Arbejde; dog følte jeg mig godt hjemme, og min gamle Plejemoder lod ogsaa til at være glad ved mig. Men mit Sind var tungt, mit Arbejde paa Gaarden udførte jeg ganske mekanisk. Hvad skal jeg i Fremtiden? det Spørgsmaal lod mig ingen Ro hverken i Arbejde eller i Hvile, jeg gik i Seng med det om Aftenen, jeg stod op med det om Morgenen. Tjene alle mine Dage, det kan jeg ikke, nej, jeg maa have noget at leve for, jeg maa have en Livsgerning; men hvad kan jeg gøre, jeg som kun er en fattig og ulærd Pige?

En Røst.

Tilsidst var Livet næsten ikke til at holde ud for mig længere; om Natten laa jeg ofte vaagen og grublede over mine Fremtidsplaner, og selv paa den lyse Dag var mit Sind mørkt og tungt. Saa gik Tankerne tilbage til den Tid, jeg var Barn, da min kære Moder endnu levede. Ja, den Gang tænkte jeg, hvor var jeg da glad og lykkelig og uden Sorg. Var der et eller andet, som jeg savnede eller ønskede, saa kunde jeg jo gaa til min Moder med det. Ak, den kære Moder! hvor havde hun ikke ofte formanet mig, at naar jeg kom ud i Verden, og Livets Alvor meldte sig, og jeg ikke længere kunde komme til hende, da at søge hen til Gud i Bøn. Ja, hun, den kære Moder havde ikke alene formanet mig, men ogsaa lært mig at bede: »Bed«, sagde hun, »saa skal du faa. Søg Gud i Medgang og i Modgang, og kast al din

Sorg paa ham. Han baade vil og kan hjælpe dig«! — Saa ofte havde jeg glemt min *Moders Formaning*, men nu kom den til mig som en Lysstraale midt i mit Livs Mørke, og jeg sagde til mig selv: nu vil jeg følge den, nu vil jeg bede til Gud for Alvor om, at han vil hjælpe og raade mig. Og saa *bad* jeg, ikke længer med Læberne, men med Hjærtets fulde Alvor, med Anger og Taarer: »O Herre! hjælp mig, giv mig et Arbejde og vis mig Vej, eller lad mig dø!«

Og Gud hørte min Bøn. Det var en *forunderlig Oplevelse,* som nu blev mig til Del; jeg glemmer den aldrig, saalidt som Dagen og Tiden: det var den 4 Februar 1884 i Morgenstunden efter en søvnløs Nat. Næppe var jeg til Ende med min Bøn, saa hørte jeg *en Røst* ved min Side, saa tydelig og klar sagde den til mig: En ung Mand vil gaa til Hedningerne, gør ogsaa du det, der er Arbejde for dig.

Vil nogen, som læser dette, maaske ryste paa Hovedet og tænke, at det kun var en Indbildning eller et Sansebedrag med den Røst, da maa jeg svare: jeg ved for vist, at jeg var ganske ene og lysvaagen, da jeg hørte den, og jeg er vis paa, at det var Vorherre selv, som talte til mig.

Fra det Øjeblik af stod *Hedningemissionen* for mig som mit Fremtidsmaal, og det var Gud selv, som havde givet mig den Tanke, det stolede jeg paa fuldt og fast. Det mørke og tunge veg bort fra mit Sind, og for hver Dag, der gik, blev jeg mere glad og frimodig. Men endnu kendte jeg ingen ung Mand, som vilde gaa til Hedningerne; jeg havde endnu ikke hørt om *Hans Poulsen*, der paa Askov forberedte sig til at gaa som Missionær til Rødkarenerne i Bagindien. Dog det skulde ikke vare længe, inden jeg skulde gøre den Mands Bekendtskab — til yderligere Bestyrkelse i mit Forsæt. Et Par Maaneder efter den omtalte Begivenhed med hin Røst, som havde lydt til mig, kom Hans Poulsen selv for at

holde Møde, ja han blev endog vor Gæst et Par Dage, og jeg fik god Lejlighed til at tale med ham. Jeg fortalte ham alt om mit Liv indtil da og om den Røst, jeg havde hørt, og dertil sagde han: »Ja *visselig* er det *en Røst fra Gud selv,* overhør den ikke. Den Tanke er kommen til Dig, næsten som den kom til mig, og visselig er der en Guds Styrelse deri for at bringe Dig ind paa den Vej, han vil have Dig. Stol kun derpaa og læg alt trygt i Guds Haand med Tro og Bøn, og er det hans Vilje, du skal ud til Missionen, saa sker det ogsaa; ingen kan staa hans Magt imod«. Det sagde Hans Poulsen, men at det ogsaa var nødvendigt, at jeg til denne Gerning fik den fornødne Uddannelse, og derfor raadede han mig til at tage paa en Højskole, og det skete ogsaa. $27^1/_2$ Aar gammel tog jeg paa *Aale Højskole* ved Horsens, og der var jeg i $1^1/_2$ Aar og samlede mig mange gode Kundskaber. Imidlertid var Hans Poulsen draget ud til sin Missionsmark i Bagindien, og derfra skrev han flere Gange til mig, som han havde lovet. Og det var en Festdag for mig, naar der kom Brev fra ham, især da ingen paa Højskolen havde nogen Forstaaelse af eller Deltagelse for min Fremtidsplan; nej tvertimod: man søgte snarere at raade mig fra det hele og rokke mig i min Beslutning, men det havde ikke den ringeste Indflydelse paa mig, kun at jeg blev mere taus og bar min Beslutning hos mig selv. I den Tid var Hans Poulsens Breve af stor Betydning for mig baade til Selvprøvelse og til Bestyrkelse. En Gang skrev han — et Vidnesbyrd om hans Ædruelighed og Sandhed: Betænk, hvad du gør, og vær forberedt paa Skuffelser og Savn; thi det er ikke let at leve her som hjemme i vort kære Fædreland. Sæt nu f. Ex., at du til din Mad hverken fik Mælk eller Smør eller Kød eller Brød, men du maatte nøjes med Ris, kogt i Vand, med lidt Græskartop til, ingen Kartofler eller noget af den Slags — tror du da ogsaa, at du vilde være tilfreds dermed uden at knurre? men jeg

svarede tilbage, at intet skulde rokke min Beslutning, jeg vilde tage alt, som det var, og at jeg blot længtes efter den Stund, da de havde Brug for mig.

Der paa svarede han i et andet Brev:

Giv Tid! og hvad du drømte skønt,
du skal i Sandhed skue!
Giv Tid! og Aandens Vinterblund
skal fly for herlig Sommer.
Giv Tid! og bi paa Herrens Stund,
for vist hans Frelse kommer!

En anden Gang skrev Hans Poulsen: »Ja vist faar vi Brug for dig; tvivl kun ikke derom; thi vi Mænd kan ikke godt komme Kvinderne i Tale her i Karenlandet, og derfor venter vi paa dig. Men *du maa* først *lære Sygepleje*; først da bliver du rigtig skikket til at hjælpe os hér; thi saa kan du gaa omkring til de syge og hjælpe dem i deres Sygdom og Nød, og derved vinder du ogsaa deres Venskab og Tillid og baner saa ogsaa Vejen for os, og kan du paavirke Kvinderne, saa skal vi ogsaa snart faa Mændene i Tale.« Jeg meldte mig strax som Elev paa Diakonissestiftelsen.

Et Tordenslag og en Drøm.

Henimod Slutningen af mit Ophold paa Højskolen kom Fru Dahl, Forstanderens Hustru, en Dag med et Blad og lagde det foran mig med disse Ord: Læs dette er det den Hans Poulsen, som skriver til dig? hvis saa er, saa opgiver du nok dine Rejsetanker. Da læste jeg: Den unge Mand, *H. P.*, som rejste tilligemed en anden ung Mand, Hans Jørgen Jensen, som Missionær til Bagindien, er pludselig *død*. Dette var for mig som *et Tordenslag* fra en klar Himmel. Jeg syntes, det var umuligt, at Gud kunde tage den Mand bort fra sin Missionsgerning, før han rigtig havde faaet den begyndt, og dog maatte

det jo være ham, nej, det kunde jeg ikke forstaa. Jeg følte mig i Øjeblikket som sønderknust, trak mig tilbage til mit Værelse Resten af Dagen, gik tidligt til Ro, saa træt og tung baade paa Sjæl og Legeme, saa jeg faldt snart i Søvn, men vaagnede igen, før det rigtig var blevet Nat efter *en Drøm,* som jeg nu vil fortælle, fordi Herren derigennem aandede sin Trøst ind i mit af Angst og Sorg nedbøjede Hjærte.

Jeg drømte, at jeg saa Hans Poulsen langt borte — paa et meget højt Bjerg; der stod han og prædikede for en Skare af Mennesker, der sad tæt sammen ned ad Bjergets Skraaning. Jeg syntes, det var saadanne underlige smaa, mørke Mennesker; men han talte til dem, og de lyttede til hans Ord. Da jeg nu saaledes havde betragtet ham en Stund, vendte han sig og saa ned paa mig. Ja, det var virkelig Hans Poulsen — det var de samme store og kærlige Øjne, det var den samme Røst, som jeg kendte saa godt. Og nu talte han til mig og sagde: »Men Andrea, hvorfor er du saa bedrøvet? hvorfor sørger du, fordi jeg er død? forsag kun ikke; thi jeg har ikke forladt den lille Gerning, som jeg har begyndt; nej, min Aand svæver endnu over den, og beder for den, og Vorherre vil selv hjælpe. Forsag du kun ikke! Jeg fortsætter min Gerning i de Dødes Rige blandt dem, der er gaaede bort uden at have hørt om Kristus; der er min Gerning nu, og den er lettere end, hvor jeg var før. Forsag kun ikke, men *følg dit Kald,* som du har lovet, og gør den Gerning, saa godt du formaar!

Ja Herren er i Sandhed underlig, baade naar han bedrøver og naar han trøster. Han saarer, men han læger ogsaa, stor i Magt, underfuld i Raad. Hvad jeg saa og hørte i denne Drøm, det var netop, hvad jeg trængte til i Øjeblikket for *ikke* at forsage og ikke længere at skue tilbage paa, hvad der var sket, med den knugende Sorg og Smerte. Nu tog jeg mig sammen og og vilde med Guds

Hjælp kun følge mit Kald trods alle Hindringer og Betænkeligheder; derfor skrev jeg to Dage efter til den anden unge Mand i Karenlandet, Hans J. Jensen, som jeg ikke kendte personlig, men kun gennem Hans P.'s Breve, jeg skrev til ham: »Du skal ikke være alene derude; thi om ingen anden kommer, saa kommer jeg«. Og til Diakonissestiftelsen skrev jeg samtidig: »Om 8 Dage kommer jeg.

Paa Diakonissestiftelsen.

Da var Andrea G. 29 Aar (1886). Ved Anbefalinger naaede hun at komme der gratis, og hun fik god Tid til at knytte sig til Diakonissestiftelsen med de varmeste og stærkeste Følelser, som hun i sine Optegnelser giver Udtryk paa forskellig Maade. Det var Frøken Louise Conring, som den Gang var Forstanderinde, og som Andrea fik kær som en Moder. Hun kalder hende »min moderlige Veninde, en Solstraale i mit Liv«; hun kunde trøste og raade hende, som ingen anden. Og Andrea fik Brug for en ældre, erfaren Søsters kærlige Trøst og gode Raad. Hendes Ophold der blev nemlig længere, end hun havde beregnet og ønsket, idet hun faldt i en svær Sygdom, som truede med at slaa Bom for Opfyldelsen af hendes Ønske, at komme afsted til Indien. Ved at passe en Tyfuspatient, blev hun smittet og fik selv denne farlige Sygdom saa grundig og langvarig, at hun blev dødssyg, saa endogsaa Lægen opgav Haabet om hendes Helbredelse. Og hun tænkte selv, skriver hun: jeg er maaske slet ikke skikket til at gaa ud til Hedningerne, og da er det ogsaa bedst for mig at dø, før jeg gør det urigtige. — Men denne Sygdom blev alligevel ikke til Døden; hun ikke blot rejstes fra Sygelejet, men blev efterhaanden som hun kom til Kræfter igen, raskere og stærkere end før, saa at Overlægen, Professor Paulli, sagde

til hende: »Ja nu kan De rejse til Indien, hvad jeg i højeste Grad tvivlede paa, den Gang De kom hertil, saa lille og svag saa De ud«. Hun kunde nu igen tage fat paa at lære den aktive Sygepleje og endog udvide den til et Kursus paa Fødselsstiftelsen, hvor hun lærte en god Del af en Jordemoders Kunst. Alt dette tog $1^1/_2$ Aar, og hun var nu 31 Aar, da den Stund omsider kom, som hun længtes saa meget efter:

Afrejse til Missionspladsen i Bagindien. (1888)

Vi har i det foregaaende set Andrea G. paa Højskole og Diakonissestiftelse, gennem Sundhed og Sygdom altid blivende sit Kald tro, og saa kom den for hende lykkelige Stund, da hun fik Lov til at rejse; og dog var hun nærved at blive hindret deri. Missionær Hans Kr. Knudsen havde nemlig sendt et Telegram fra Indien om, at hun ikke skulde komme endnu. Men heldigvis kom det for sent, 2 Dage efter at hun var rejst fra Askov, saa det naaede hende ikke. Ogsaa en Guds Styrelse, skriver hun: »Mennesker vilde hindre mig i at rejse ud, men Gud vilde det ikke«. — For at spare en Del af Rejseudgifterne blev det ordnet saaledes, at hun skulde tage med, ikke et af de sædvanlige Passagerskibe, men med et Risskib (tysk Fragtdamper) *fra Hamborg* — eneste Kvinde mellem 20—30 Mænd — til Rangoon i Bagindien. Det kunde jo ikke undgaaes, at hun følte sig ensom og forladt blandt alle disse Mænd, hvis Sprog hun ikke forstod; men det skal siges, at hun fra Kaptajnens og de andre Officerers Side strax nød megen Venlighed og Agtelse, og snart vandt hun hele Besætningens Tillid og Ærbødighed ved den Dygtighed, som hun fik Lejlighed til ombord at vise baade som Sygeplejerske og som Læge. Der skete nemlig den Ulykke, at en Mand faldt ned i Lasten og brækkede sit Ben med Brud paa Puls-

aaren. Kaptajnen henvendte sig strax til Andrea med Anmodning om at forbinde ham og sætte Benet sammen, og det gjorde hun saa fuldkomment, at Hospitalslægen paa Malta, hvor han blev bragt i Land, erklærede, at han ikke kunde gøre det bedre. Fra nu af hed hun den lille Doktor.

Efter et Par Maaneders Sejlads *landede hun den 8. Marts 1888 i Rangoon i Bagindien*, hvor H. J. Jensen var for at tage imod hende. Han havde nylig haft den Sorg at miste sin Søster, Anna Jensen, som var rejst over til ham, og selv havde han været syg af det usunde Klima, og var langt fra kommet til Kræfter, men afsted vilde han til Tongoo længere inde i Landet, og derfra videre til den egentlige Missionsplads, Pobia, Hovedstaden i Karenlandet, som han havde Grund til at frygte for, ellers vilde blive taget i Besiddelse af Baptisterne »Det er ikke at være Missionær, naar vi alle er borte fra Pladsen. En Missionær maa altid blive sit Kald tro og aldrig vige Pladsen, om det end koster ham Livet«, sagde han i sin brændende Iver. Han fortalte Andrea, at han en Dag havde talt med Kongen i Karenlandet*) i Pobia og underrettet ham om, at nu kom hun snart, og at hun var Sygeplejerske, og da lovede han, at hvis hun kunde kurere hans Datter — altsaa Prinsessen, som var lidende af gammel Saar paa Benene, saa vilde han bygge et Hospital til denne mærkelige Kvinde, og han vilde ogsaa give hende en Hest til at ride omkring paa til hans Folk og hjælpe dem, naar de var syge, og saa, sagde H. J. Jensen glædestraalende: saa skulde det med Guds Hjælp rigtig gaa frem med Missionen, naar du saaledes ved din Gerning kunde berede og bane Vejen for os gennem Kvinderne til Mændenes Hjærter. Og saa

*) H. J. Jensen havde nemlig ligesom H. Poulsen, da han døde, allerede lært at tale saa nogenlunde det karenske Hedningesprog, saa han var Tolk mellem Karenerne og Engelskmændene og havde begyndt at oversætte Bibelen paa Karensk.

var de to kære Mennesker saa lykkelige ved Tanken om, at de nu skulde rejse sammen derop.

Saa nær var hun nu sine Drømmes Land og dog — saa fjern! som vi nu skal høre.

En Prøvens og Sorgens Stund.

Efter et Par Ugers Forberedelser kom omsider vore to Missionærer afsted. Det var en hel Karavane paa 40—50 Oxer, hver med en Byrde paa 80 Pund — en Salttransport, som skulde naa til Pobia, inden Regntiden begyndte. Al denne Rigdom tilhørte altsaa ikke dem; selv havde de kun en halv Snes Oxer, som bar et lille Komfur og forskellige andre Genstande af Klæder og Fødevarer, de havde været nødt til at købe i Tongoo, hvor Civisationen slipper op. Andrea rider paa en lille Hest, der traver sikkert op ad Klipper og ned ad Skrænter saa stejle, at hun ikke selv vover at gaa der. Rejsen foregaar hver Dag fra før Daggry til Middag med Hvile om Eftermiddagen. Levemaaden er tarvelig: The, kogt Ris, lidt Mælk fra Gederne og lidt Ærter, det er det hele. Men »hvor jeg dog var lykkelig. Jeg kunde bryde ud i Lovsang og Tak til Gud for det altsammen«. Hun er henrykt over det ny, hun ser, og glad over at være Maalet saa nær. Hun skriver i sine Erindringer: »For Resten maa vi leve af Naturens Skønhed og Skovfuglenes Sang. Ja hvor frydes jeg over de mange forskellige Træer, mange med dejlige Blomster; og naar jeg om Morgenen kan begynde at se det, og Luften er behagelig, saa vil jeg gerne begynde at nynne paa en Sang; og jeg er rigtig glad, naar jeg tænker paa, at nu gaar det hver Dag fremad til dette Sted, hvor jeg ønsker at leve mit Liv til Ende, hvor jeg agter at virke for Guds Riges Sag. Vel synes jeg mindre end før, at jeg kan udrette noget; men Vorherre hjælper nok«.

Saaledes gik det 5 Dages Rejse frem; men paa den sjette Dag blev H. J. Jensen syg, følte sig mat, havde ondt i Halsen og begyndte at hæves i Ansigtet. Om Natten hørte hun gennem Teltvæggen, at han talede vildt; hun vaagede derfor hos ham; ved at sove et Par Timer blev han bedre, saa de dog vilde drage videre næste Morgen tidlig.

Hun lod ham ride paa sin lille Hest, mens hun gik ved Siden og trak den og maatte vade gennem dybe Vandløb. Men den følgende Nat saa hun klart, at det var *Døden,* og medens *han drog det sidste Suk, knælede hun ned ved hans Leje og bad Fadervor.*

Det var i Sandhed *en Prøvens og Sorgens Stund;* thi denne min Livsgerning — skriver hun — var et og alt for mig, og nu havde jeg lige levet i de store Forhaabninger, og saa laa han der som *død,* han som saa gerne vilde leve og arbejde for det Folk, hvis Sprog han næsten havde lært, saa jeg havde hørt ham tale med de indfødte rask og flydende, og de forstod ham, saa jeg tænkte. at nu kunde han rigtig gaa frem. Saalænge han levede, da græd og bad jeg; thi jeg tænkte: intet er umuligt for Gud, og mon han ikke vilde forbarme sig over sit Folk og mig? ja jeg bad, om jeg ikke maatte dø i Stedet for ham, om han maatte faa Lov at fortsætte sin Gerning, thi jeg kan intet; men nej, det var ikke Guds Villie, og saa maatte jeg bøje mig og lære at forstaa Sandheden i det profetiske Ord: mine Veje er ikke eders Veje, og mine Tanker er ikke eders Tanker, siger Herren. Men hvad skulde jeg nu gøre? Nu stod jeg ganske alene med nogle hedenske Folk, som jeg ikke kunde tale med, langt borte fra mit Fædreland og en 7 Dages Rejse fra Tongoo, hvor der dog boede nogle Europæere — jeg stod inde i den vilde Skov og omgivet af vilde Dyr, hvis Brøl jeg hørte nærmere eller fjernere. Jeg havde i Øjeblikket mest Lyst til at rejse med de indfødte op til Pobia; men hvad skulde jeg enlige

Kvinde gøre dér, hvor jeg vidste, der var ikke et Menneske, der forstod mig? og gerne vilde jeg, at Hans Jørgens Død skulde meldes hjem saa snart som muligt; men drog jeg med til Pobia, naar vilde det saa blive? jeg bøjede da atter mine Knæ i Bøn til Gud og bad om at han, min eneste Ven og Raadgiver her i det fremmede Land, nu vilde vise mig klart, hvad der var hans Villie at jeg skulde gøre. Og se! ikke længe efter at jeg havde bedet, kom 2 af Karenerne, som ved Tegn gav tilkende, at de vilde hjælpe mig, og da kom den Tanke op i mig: hvad — om du nu kunde faa disse 2 Mænd, som ikke syntes at have ondt i Sinde, til at blive her ved Liget 2-3 Dage, medens du selv prøvede paa at rejse tilbage til det nærmeste Sted, hvor der var engelsk Politi, og saa derfra faa det tunge Budskab sendt hjem. Som tænkt, saa gjort. Jeg tog en Rupi frem, som jeg havde, og viste de 2 Mænd, og fik dem gjort begribeligt, at den skulde de faa, hvis de vilde blive, til jeg kom tilbage, og saa sadlede jeg min lille brune og red den hele Dag gennem Skoven, hvor der mange Steder kun var en Sti, som Oxerne havde traadt, uden at tænke paa Mad eller Drikke før jeg afsted, og hverken min Hest eller jeg fik andet at leve af den Dag, end at vi sammen drak af og til lidt Vand, som der var rigeligt af i de mange Bække eller Vandløb, der flød gennem Skoven. Tilsidst blev min lille Hest saa træt, at den knap kunde gaa, jeg stod saa af, og trak den efter mig, og saa endelig i Mørkningen naaede jeg den lille Landsby, hvor den engelske Politimand boede.

Han kom mig imøde med venlig Deltagelse og ydede mig al den Hjælp, som jeg i Øjeblikket trængte til baade med Forplejning og Hvile. Min Hest var træt, og jeg var det ogsaa, saa jeg maatte blive der den følgende Dag, skrev et Brev hjem, som jeg fik sendt til Tongoo, medens Politimanden sendte et Par af sine Folk ind i Skoven for at hente Hans Jørgens Lig; men det fik jeg først at

vide den derpaa følgende Morgen og blev saa bange for, at de ikke kunde finde ham paa den urede Vej. Saa sadlede jeg igen min lille brune for at ride ind i Skoven. Men Politimanden red med tilligemed en anden Mand til Hest og 5 gaaende bevæbnede Mænd (til Værn mod Røvere og vilde Dyr). Da vi havde redet en 20 engelske Mil ind i Skoven, mødte vi de 2 Mænd, som kom bærende med Liget, der var svøbt i hans Telt, og anden Kiste fik han heller ikke. Saa gravede de en Grav der i Skoven, og da han var dækket til, kunde jeg ikke andet end med hans Paraply, som jeg holdt i Haanden, kaste Jord paa ham med de Ord, vi bruger hjemme. Saa bandt jeg en Krans af en Slyngplante, Politimanden lavede et lille Kors af Grene og satte paa Graven, og jeg hængte min Krans derpaa.

De to Mænd, som bragte Hans Jørgens Lig, fortalte, at de to Karener, som havde lovet at blive ved Liget, til jeg kom tilbage, de var alligevel rejste bag efter de andre til Pobia. Var de blevne, var det min Beslutning at følge med dem derop, men hvorledes skulde jeg nu alene finde Vejen? o hvor det gjorde mig ondt, at de ikke havde ventet paa mig; men maaske var det ogsaa et Fingerpeg for mig paa, at jeg nu ogsaa maatte begrave mine Drømme om at virke blandt Karenerne.

Lidt efter lidt gaar det op for hende til hendes store Sorg, at denne Missionsplan maa opgives; men det koster Smerte. Hun skriver: En bølgende Tungsindighed har hvilet over mig, siden Hans Jørgen Jensen døde, da alle mine lyse Forhaabninger og Planer om en Fremtidsgerning blandt dette Folk blev ganske sønderknuste. Men lad det kun gaa som Vorherre vil. Jeg føler grant, at Gud har været ved min Side i denne Tid, thi vel synes det at være den sværeste Byrde, der nogensinde har hvilet paa mig; men den, der slipper Haabet, slipper alt og derfor vil jeg i Troen paa Guds Kærlighed atter rejse mit Hoved, og I derhjemme vil ogsaa bede for mig«

Og denne hendes Begæring blev ogsaa hørt og opfyldt af hendes Venner i Danmark, da dette Budskab naaede herhjem, rørte det vore Hjærter.

Til Calcutta.
Sømandsmissionen grundlægges.

Efter skriftlig Raadførelse med os her hjemme drog Andrea midlertidig til Rangoon, hvor hun blandt anden Beskæftigelse fik en Stilling ved et Børnehjem, som lededes af Methodistmissionæren Long. Dermed gik nogle Maaneder; men — vi lader hende igen selv fortælle: Det var dog ikke nok for mig, især da jeg i denne Stilling arbejdede i en fremmed Missions Tjeneste, og tillige opkom der saadan en Længsel i mig efter at høre og tale mit Modersmaal. Og jeg havde hørt, at Calcutta var en stor Stad, hvor der kom mange flere Skibe med skandinaviske Søfolk, og at der vist ogsaa boede Danske; desuden ønskede jeg at forberede mig til at tage den Examen, som i Indien kræves af dem, der vil yde Fødselshjælp, og som tillige giver en vis begrænset Ret til Lægepraxis.

Jeg forlod da Rangoon og *kom ene til Calcutta,* det var i Foraaret 1889. Her i denne store Stad paa en halv Million Indbyggere, mest Hedninger, blev mine Øjne snart aabnede for noget andet end det, jeg egentlig havde tænkt paa. Der var tre Begivenheder, som bidrog hertil: En Dag gik jeg i en Gade, hvor Søfolk færdedes meget, fordi der var et Brændevinsudsalg, og der udenfor var der et stort Slagsmaal. Jeg havde længtes efter at høre mit Modersmaal, og her fik jeg det at høre, men ak! hvorledes? brugt i onde Ord, i Banden og Sværgen.

Dernæst: En anden Dag besøgte jeg Sømandshospitalet, og der fandt jeg 30—40 skandinaviske Sømænd og blandt disse flere, som ikke forstod Engelsk. Jeg

talte til dem paa Modersmaalet, og flere fik Taarer i Øjnene, da de hørte det. Jeg vilde gerne have givet dem noget at læse, som de forstod; men hvor skulde jeg faa det fra?

Endelig for det tredie kom jeg en Dag med en indisk Student i en Samtale, som slog mig. Jeg sagde ham, at jeg egentlig vilde gaa som Missionær til Hedningerne, saa spurgte han mig: hvad er Kristendom? er *det* Kristendom, som vi ser paa Gaden, naar de saakaldte Kristne drikker sig saa fulde, at Gaden knap er bred nok for dem at færdes paa, og naar de slaas og bander i deres Guds Navn; det gør vi, som I kalder Hedninger, *ikke;* og hvis det ikke er Kristendom, som vi saaledes ser for vore Øjne, hvorfor kommer I Missionærer saa og vil prædike for os? hvorfor fejer I ikke for eders egen Dør, før I vil feje for vor? Nej! gaa I *først til eders egne* og gør noget for dem, saa vi kan se, der er noget godt i eders Tro, først da kan I begynde at tænke paa at prædike for os. —

Denne Samtale slog mig, som sagt, og det blev mig, klart, at jeg kunde ikke med rolig Samvittighed gaa til Hedningemissionen, før jeg havde gjort noget for *de skandinaviske Søfolk* her i Hedningelandet. —

Og mere og mere lagde hun Mærke til, at hendes mange søfarende Landsmænd, som mest i engelske og amerikanske Sejlskibe stadig kom til denne stærkt søgte Havneby, ofte med længere Ophold der, hvorledes de *ganske var overladte til sig selv;* der var endnu ikke gjort det allermindste for dem af godt, medens der var ondt nok i Sinde mod dem. De *savnede et godt Tilholdssted* i denne Storstad, som kunde modvirke, at samvittighedsløse Mænd og frække Kvinder fangede dem, naar de kom i Land og førte dem til Drikkebuler og Utugtshuse, hvor de let gik legemligt og aandeligt til Grunde. Men intet Hjem aabnede sig for dem, ingen tog sig af dem, og de hørte saa godt som aldrig deres Modersmaal. —

Blandt disse Mennesker *finder hun da den Gerning*, som hun ikke fik Lejlighed til at øve blandt Karenerne, og det kom til at staa for Andrea Gehlert som en ligefrem *Styrelse fra Gud*, at Forholdene havde ført hende til Calcutta. Guds Tanke dermed maatte være den, at *hun burde tage et Arbejde op blandt de nordiske Søfolk* i Hedningelandet. Man kunde ikke forsvare at lade dem gaa saaledes til Grunde uden at række dem en hjælpende Haand, og det kunde heller ikke forsvares, at sende den ene Missionær efter den anden igennem Calcutta til Hedningernes Frelse og saa slet intet gøre for vore egne døbte og konfirmerede Landsmænd særlig i en By som Calcutta, som er dobbelt saa stor og mange Gange saa slem som København, og der kunde den Gang regnes, at der kunde være flere hundrede skandinaviske Søfolk i Byen. —

Resolut lejede hun et Par Værelser i Forstaden Hastings, Calcuttas Udhavn ved Gangesflodens Munding, og aabnede her et »*skandinavisk Sømandshjem*«, hvor hun et Par Aftener om Ugen kunde samle Søfolk til Møde. Hun indrettede Læseværelse, Mødeværelse og hvervede en Englænder til som Assistent jævnlig at ro ud til Skibene i Havnen for at indbyde danske, norske og svenske Søfolk til Missionslokalet. Men hvor skulde Pengene komme fra til at dække Udgifterne? ja her stod hun til at begynde med næsten paa bar Grund. Hendes Mission kunde ingen Pengehjælp faa fra »Den danske Forening til Evangeliets Forkyndelse for skandinaviske Søfolk i i fremmede Havne«, fordi dennes Virksomhed ifølge Lovene udelukkende gaar ud paa »Evangeliets Forkyndelse«. Et fristende Tilbud, hun fik fra Formanden for det amerikanske Methodistsamfund i Indien, vilde hun ikke modtage, da Vilkaaret var, at hun skulde indskrive sig i deres Samfund og indgaa i deres Misssion. Andrea Gehlert vilde paa ingen Maade skille sig fra den dansk-lutherske Kirke. Men hvad gjorde hun saa for at faa de nødven-

dige Midler til sit Arbejde? nu havde hun bestaaet den omtalte Examen, og saa i sin Fritid tog hun ud som Sygeplejerske og stundom som Fødselshjælperske for at tjene dertil, og snart var der ogsaa Venner herhjemme, som var blevne varme for Sagen og sendte hende Bidrag. Senere dannedes der et fast »Udvalg« her i Danmark, med Højskolelærer, cand. theol. Nutzhorn, Askov, som Formand, og med det Formaal dels at indsamle Bidrag til Sagen og sende dem til Calcutta, dels at lade trykke to eller flere Gange aarlig et Hefte Meddelelser derovre fra og sende dem til Bidragyderne herhjemme. —

Et Vendepunkt i Missionens Historie:
WILLIAM FRANKS.

Det var et stort Arbejde med mange Vanskeligheder for den ensomme Kvinde i Calcutta, og hun var nær ved at segne under Byrden; men da, som Ordet lyder: naar Nøden er størst, er Hjælpen nærmest — det erfarede hun nu.

Hun faar *en trofast Hjælper* i en ung Englænder, *William Franks,* som selv havde været Sømand. men nu virkede i den engelske Kirkes Sømandsmission i Calcutta. Han var en af den engelske Højkirkes »Brødre«, d. v. s. en Slags Diakoner, der i Calcutta bl. a. ogsaa arbejdede i Sømandsmissionen. Men ligesom den engelske Højkirkes Diakonisser er ogsaa dens Diakoner underkastede Løfter, som Franks havde svært ved helt at underkaste sig. Hans Broder-Dragt hindrede ham i at udrette alt, hvad han ønskede. Han saa ogsaa, at der ikke blev gjort saa meget for den ringeste Klasse af Søfolk i deres Mission, som han mente, der burde. Derfor vilde han egentlig helst aflægge sin Kappe og forlade Højkirken; men trods det, at en anden Gerning stod aaben for ham, hvor han kunde faa 200 Rupier (= c. 300 Kr.) om

William Franks.

Maaneden og alt frit, saa havde han dog for stor en Kærlighed til Sømændene, og han vidste ikke, hvad han skulde gøre. Han havde i nogen Tid lagt Mærke til den danske Mission, som tiltalte ham mere, og ofte havde han talt med Andrea om sin Stilling, men hendes Raad og Svar var altid dette: I hvad De gør, saa forlad ikke Vorherres Tjeneste!

Saa traf det en Dag, at Franks kom ned i Missionslokalet just som Andrea maatte stille et Slagsmaal mellem nogle ustyrlige Søfolk, og han blev greben af Beundring over den lille danske Kvindes Mod og den energiske og dog kærlige Maade, hvorpaa hun fik stillet dem tilfreds. — Vi lader hende selv fortælle videre: Igen en Aften kom han til mit engelske Møde og hørte mig tale Guds Ord til Sømændene, og han syntes da at finde, at mit Arbejde netop var, som han ønskede; og han saa tillige, at jeg stod altfor ene og manglede en Hjælper; ja. jeg maa sige, at jeg var næsten ganske nedbrudt af Arbejde og Bekymringer; thi alt hvilede paa mig. Han havde Medlidenhed med mig, og *bad mig om, at jeg vilde antage ham som min Hjælper,* naar han forlod den engelske Kirke og indgik i den danske Mission.

Jeg var først lidt betænkelig derved og sagde, at han først maatte gaa med op til Børresen i Santhalistan og høre, hvad han vilde sige til at tage en Englænder. Dertil var han villig, og vi rejste saa til Ebenezer og havde en lang Samtale, han med Børresen, jeg med Fru Børresen, og saa blev den Sag ordnet. Jeg blev saa glad, fordi jeg saa, at Børresen kunde lide ham og opmuntrede mig til at holde ud med dette Arbejde. —

Da vi var kommen tilbage til Calcutta, blev »Broder John« den følgende Søndag udskreven fra den engelske Kirke og frigjort fra sine Løfter, saaledes at han nu gik over til den lutherske Mission. Der skete for hele Menigheden i god Forstaaelse, saa efter at de engelske

var gaaet op til Alteret, kom jeg med 7 skandinaviske Sømænd og gik til Herrens Bord — til Vidnesbyrd om, at vi var Venner, selvom vi tilhørte to forskellige Kirkesamfund. Nu skulde hans Navn ikke længere være» Broder John«, men som det var før, William Franks.

Det, at Franks gik med ind i Arbejdet, blev en *stor Vinding* for den skandinaviske Sømandsmission, da han havde en god Øvelse i en saadan Gerning og sad inde med betydelige praktiske Evner. Missionens Virksomhed voxede, og det gode Samarbejde førte til, at Franks og Andrea kom til at synes godt om hinanden og *holdt Bryllup i Paasken 1891* — og det var et godt Valg: Andrea fik i ham en udmærket Støtte og Medhjælp i sin Gerning, en Beskytter for sin Person. Hun havde aldrig kunnet slippe sin Livsopgave kun for at faa sig en Mand og et Hjem; nej den, som hun skulde give Hjerte og Haand, maatte kunne blive hendes Medhjælp i Gerningen, som hun vilde være hans.

Velsignet Samarbejde. Franks og Hustrus første Besøg her hjemme.

Da de to nu havde fundet hinanden, som af Gud var bestemte for hinanden, kom der mere Fasthed og Kraft i Arbejdet. Søfolkenes Søgning til deres Sømandshjem var i stadig Stigning, saa der efterhaanden maatte skaffes rummeligere Lokaler. Endnu samme Aar, som de havde holdt Bryllup, brød de op fra Hastings og flyttede til *Howrah,* en Forstad, der ligger lige overfor det egentlige Calcutta. Der havde de den Glæde, at en Datter blev født netop paa Franks 33-Aars Fødselsdag, den 28 Januar 1892, hun fik i Daaben Navnet *Edith* efter hans afdøde Moder.

Godt et Par Maaneder derefter blev Franks ved at færdes i den glohede By (41° Reaumur inde i Værelserne,

hvormeget mere saa ude i Solen!) angrebet af Solstik, som i den følgende Tid sammen med Feberen udmattede og afmagrede ham, saa Lægerne ordinerede ham en Søreise og et længere Ophold i Europas mere tempererede Klima. Da dette stemmede med hans Ønske om, at denne Missions Venner skulde lære ham personlig at kende, tog han, skrøbelig som han var, ved Midsommertid (1892) Hyre som Matros, hvad han før havde været, paa et engelsk Skib for at spare Missionen for Udgifter til Rejsen, og Søluften gjorde ham da ogsaa godt.

Først kom han til England, hvor han efter de mange Aars Fraværelse gensaa sin gamle Fader, og derfra til Askov. Da han var kommet bedre til Kræfter, holdt han Møder for sin Sømandsmission først i Danmark, dernæst i Norge og et enkelt Sted i Sverige. Alle, som hørte ham paa de forskellige Steder, fik det samme Indtryk af Jævnhed og Støthed ved Siden af en levende Tro paa Frelseren og en varm Kærlighed til Sømanden. Mange kom ogsaa til at forstaa, at dette var et *Arbejde i Forgaarden til Hedningemissionen;* thi den Forargelse, vore »kristne« Søfolk giver, er en vældig Hindring for Evangeliets Indgang hos Hedningerne. En Dag gik jeg, fortalte Franks paa et af sine Møder her hjemme, paa Calcuttas Gader bagved et Par Kulier, det er indfødte Arbejdsfolk, og hørte dem blande Kristi Navn ind i raa og uhøvisk Tale. »Hvorfor gør I det?« spurgte jeg dem, »I kan jo bande ved Sihvah eller Visjnu eller hvem I tilbeder. Jeg tilbeder Kristus, og jeg kan ikke taale at høre hans Navn brugt paa den Maade«. »Det skulde De sige til Deres egne Landsmænd« — lød Svaret, »for det er af dem, vi har lært det! Vi bander ikke ved vor Guds Navn, det er os helligt; men vi hører de kristne Søfolk, som vi arbejder sammen med, bande ved Kristi Navn og spotte Kristi Navn, især naar de er fulde og slaas. Gaa til dem!«

Med nye Kræfter og øget Interesse og Støtte for

Missionen her hjemme kom Franks tilbage til Calcutta i Januar 1893, hvor der nu blev lejet et rummeligt Lokale midt i selve Byen.

Men hans Hustru, der var bleven overanstrengt, mens hun under sin Mands Fraværelse havde været ene om Arbejdet, blev tillige syg af Klimaet, saa nu blev det hendes Tur at rejse hjem i 1894. Aaret begyndte med ret lyse Fremtidsudsigter, men allerede midt i Januar blev Fru Franks, (som vi nu vil kalde hende) heftig syg, og maatte paa Hospitalet, og det saa en Tid meget betænkeligt ud. Franks skrev hjem den 1. Februar: »Der var nogle Dage, hvor hun var ude af Stand til at tale eller lukke Øjnene op. Jeg hentede den engelske Sømandspræst Hopkins, som gav hende det hellige Sakramente, og vi troede alle, det var for sidste Gang. Men Gud har indtil nu bevaret hende for os, og vi lever i det Haab, at Han til vort bedste vil lade hende leve, saa hun kan blive i Stand til at virke i hans Gerning mange Aar endnu«. Det gik ogsaa, om end langsomt, fremad med hendes Helbredelse, saa hun kunde forlade Hospitalet; men Lægerne erklærede det for nødvendigt, at hun en længere Tid kom til et koldere Klima for at vinde Kræfter, og det blev da besluttet, at hun skulde en Tur hjem til Danmark. Hun forlod Calcutta i Begyndelsen af April, sejlede med et Dampskib til Hamborg, hvor en dansk Diakonisse tog imod hende og ledsagede hende til Diakonissestiftelsen i København, hvortil hun naaede i Maj Maaned i en meget syg og afkræftet Tilstand.

Paa Diakonissestiftelsen, hvor hun i sin Tid under sin Uddannelse til Sygeplejerske havde vundet mange Venner, viste det sig, at de 7 Aars Fraværelse under hendes Ophold i Indien snarere havde øget end mindsket Interessen for hende. Hun blev modtaget der som en af deres egne og fik gratis ikke blot Lægehjælp, men ogsaa Ophold og Pleje, det gik langsomt med at komme til Kræfter, saa det blev et langt Ophold paa 5 Maaneder.

Saasnart imidlertid hendes Kræfter tillod det, holdt hun nu ligeledes Møder, og de strakte sig baade til Danmark, Norge, Sverige og Finland. Det bedste Udbytte af denne hendes 6 Ugers lange Rejse var den, at hun paa flere af de vigtigste Steder i disse Nabolande fik Lejlighed til at komme sammen med nogle af de ledende Personligheder, hvem det lykkedes hende at gøre interesserede for Sagen, saa det kunde haabes, at der herefter fra Broderlandene vilde tilflyde Calcutta-Missionen lidt rigeligere Støtte, f. Ex. ved Oprettelse af Komiteer paa de forskellige Steder, og at der heraf senere kunde udvikle sig et Samarbejde for Sagen ved Folk fra de forskellige Lande.

Da Fru Franks fra denne Rundrejse var kommen tilbage til København, holdtes den aarlige Missionsuge, ved hvilken hun den 30 Novb. talte for sin Mission, holdt derefter i Begyndelsen af December 5 Møder i Tølløse, Odense, Randers, Nordby paa Fanø og Askov, som blev det sidste Sted. Derfra rejste hun til Tinglev i Sønderjylland for at tage Afsked med sine to Søstre og derfra den 12 Decb. med Toget Syd paa gennem Tyskland og Italien til Brindisi for der at gaa ombord i Dampskibet, der gaar gennem Suez til Indien, at hun kunde naa at komme til Julefesten derovre for de skandinaviske Søfolk, som hendes Mand havde udsat til Hellig-tre-Kongers Dag.

Missionens Arbejdsmaade.

Inden vi gaar videre i Missionens Historie, kunde det maaske her være paa sin Plads at fortælle og forklare lidt om selve Gerningen, og det er der ingen, som kan gøre bedre end Arbejderne selv og saa dem, som de virkede iblandt. Om selve Arbejdet *skriver Fru Franks* i sine Meddelelser saaledes: Vi føler os som Guds og vore Medmenneskers Tjenere, og *vort Arbejde bestaar i:*

1) Vi søger at *gøre vort Sømandshjem* til et *saa hyggeligt og indbydende* Lokale som muligt, saa Søfolkene kan faa Lyst til at søge derhen og gentage Besøget en anden Gang. Jo mere Lokalet har *Præget af et virkeligt Hjem,* des mere tiltaler det Søfolkene, da det er et saadant, de i Reglen har følt Savnet af den lange Tid ombord. Derfor har vi indrettet Sømandslokalet til helt og holdent ogsaa at være vort eget private Hjem, hvor Franks, der jo selv har været Sømand, tager imod Søfolkene som sine Kammerater og byder dem et hjærteligt Velkommen. Et af Værelserne i Hjemmet er indrettet til Skrive- og Læse-Stue; her kan de sidde i Ro, skrive og modtage Breve, og her findes foruden en lille Bogsamling de nyeste Numre af en stor Mængde danske, norske, svenske og finske Aviser, Billedblade og Tidsskrifter, der af Redaktionerne skænkes til Missionen. For Søfolk paa lange Rejser øver det nemlig stor Tiltrækning naar de kommer i Land, da at træffe Blade fra deres Hjemegn; det kalder Minderne frem og holder Forbindelsen med Hjemlandet vedlige.

2) Bestaar Arbejdet i at *tale med Sømændene.* Saadanne *Enesamtaler* er af stor Betydning. Naar jeg f. Ex. faar at vide, at en Sømand ikke har skrevet hjem i lang Tid, maaske ikke i flere Aar, saa er han ikke glad, og saa hænger det ofte sammen med, at han er kommen paa gale Veje. Saa leder jeg gerne Samtalen hen paa hans Moder, der i al den Tid har siddet hjemme i Længsel og sørget, eller ogsaa paa andre af hans kære i Hjemmet. Og naar det saa ad den Vej lykkes mig at faa gode Barndoms- og Ungdomsminder kaldt til Live, saa faar jeg ham i Reglen ogsaa overtalt til at skrive hjem, og Forbindelsen er da atter knyttet. Ofte kan Samtalen gaa dybere om hans Sjæls Frelse og hans Forhold til Gud, og her er Søfolk tit mere modtagelige, end mange tænker sig, naar der bankes paa deres Hjærte, som der staar i Sangen: »Et kærligt Ord fra et Vennebryst, gør Hjærtet

godt, naar Verden larmer og støjer«, og »Et kærligt Ord fra et Vennebryst gør godt i et lidende Hjærte, naar Sukket knap kan trænge sig frem, og Brystet er ømt af Smerte« — det kender baade Franks og jeg af egen Erfaring, og den bruger vi overfor Søfolkene. — Men saa taler vi ogsaa Guds Ord til dem, og dertil har vi indrettet et andet, større Værelse, hvor der hver Aften holdes *kristelig Møde med opbyggelig Tale* enten af Franks eller af mig, undertiden ogsaa af en eller anden skandinavisk Missionær eller Præst, som paa sin Rejse kommer hertil. Hver Onsdag holder vi et andet Møde med Tale og Sang, af og til med Musik eller anden god Underholdning. I Juletiden fejres der hvert Aar en hjemlig nordisk Julefest, som Søfolkene er særlig glade for.

3) Men ogsaa udenfor Hjemmet er der en vigtig Gerning at varetage, og det er *paa Hospitalerne,* hvor vore syge Landsmænd ligger i Feber og Smerte her i det fremmede, og hvor de, der skal yde den meste Hjælp, er indfødte, hvem de ikke forstaar, og som ikke forstaar dem. Derfor aflægger vi stadig Besøg der for at opsøge vore syge Landsmænd, trøste dem, bringe dem Læsning paa Modersmaalet og tilbyde dem, der skal udskrives som Rekonvalescenter, at tage foreløbig Bolig paa vort Sømandshjem.

4) Men de sunde kan ofte trænge ligesaa meget til vor Hjælp. Vi ønsker saa gerne at hjælpe vore Landsmænd tilrette i vanskelige Tilfælde, naar de lider Uret enten paa Skibene eller i Land, skøndt vi véd, at de ikke altid er som de burde være; men da søger vi at faa dem til at indse deres Fejl og rette derpaa, hvilket Arbejde min Mand lægger megen Vægt paa. Det er en Arv, Gud har givet mig efter min kære Moder, naar jeg ikke kan taale at se nogen lide Uret eller at Retfærdigheden skal bøjes for at opnaa egen Fordel. »Hellere lide Uret end gøre Uret«, sagde hun altid. Og derfor er vor Gerning ikke blot en Søndagsgerning med Ord; men vi vil gerne

efter Evne være Sømændene til Hjælp ogsaa i andre Henseender. Er de uden Hyre, hjælper Franks dem med Raad og Daad o. s. v. Derved vinder vi deres Tillid og Kærlighed; de kommer til at se paa os som sande Venner, og de glemmer da heller ikke saa let et godt og alvorligt Ord, som vi kan tale til dem, og vi har mange Beviser paa, at *de* har baaret Frugt. Saaledes arbejder vi, og saaledes prøver vi paa at gøre vort Hjem til et Hjem for Søfolkene og paa at bringe Evangeliet om Guds Kærlighed i Kristus Jesus til disse trætte, besværede Sjæle. Og det er *vort Haab og vor Bøn,* at der *altid* her i *Calcutta maa være en Plads,* hvor Nordens Sønner kan samles og føle sig hjemme, og hvor de kan finde Støtte og Trøst baade i legemlig og aandelig Henseende. Hvor mangfoldige af eder i de nordiske Lande har ikke nogle af eders kære langt, langt borte fra Hjemmet, eller staar i Begreb med at sende en kær Søn for første Gang ud i den vide Verden, saa fuld af Synd og Sorg, af Farer og Fristelser. I beder med Taarer Gud om at hjælpe ham og opvække Venner og kærlige Hjærter for ham i det fremmede, naar han er i Nød og Trængsel. *Hjælp da ogsaa os* herude i vore Bestræbelser for at være til Støtte for eders søfarende Landsmænd. Som I handler mod andre, saa vil Gud lønne eder!

William Franks. — Andrea Gehlert Franks. — Vidnesbyrd i Breve.

Gennem en Række af Aar har den skandinaviske Sømandsmission i Calcutta virket i det Spor og paa den Maade, som er skildret i det foregaaende, og den har *staaet sin Prøve.* Man faar den største Sympathi for disse to trofaste og kærlige Mennesker ved at læse deres Dagbogsoptegnelser og Meddelelser i de smaa røde Hefter, som Nutzhorn begyndte at udgive i 1895 med videre Fortsættelse; og vil man *prøve deres Gerning,* saa giver

Breve fra Søfolk, som har været paa Hjemmet, mangt et Bidrag dertil. De længes efter Hjemmet, som Børn længes efter deres rigtige Hjem, og naar det gaar dem godt, fortæller de Franks's det, fordi de véd, det vil glæde dem. Alle har de noget at takke for, og af deres Breve kan man skønne, at der er friskt og fornøjeligt i Hjemmet, og at den Gudsfrygt, som raader der, er sund og lys og menneskelig.

Størst Glæde volder Julefesterne med Uddeling af Gaver herhjemme fra, med Julesalmer og kærligt Ord til de farende Folk. Atter og atter takker de ofte paa en rørende og barnlig Maade for de gode Juleminder, og man mærker gennem de jævne Ord, hvorledes den hjemlige Jul saa langt borte har været en Fest, der satte Spor og ofte mindedes paa de ensomme Vagter.

Af de mange Breve, som har været optagne i de trykte Meddelelser, skal her meddeles nogle i Uddrag. Her er *et fra en dansk Sømand*, Johan Olsen, som har ligget paa Hospitalet i Calcutta. Brevet er skrevet 1895.

Vi skandinaviske Søfolk har kun 2 Venner her paa denne Plads; men det er ogsaa to rigtig gode Venner Fru Franks var den eneste, der besøgte mig paa Hospitalet; hun talte med mig, og hun gav mig Bøger at læse i; det var mig en stor Glæde.

Og kommer vi op i Missionslokalet, er der altid et godt Ord at faa at høre, altid noget at læse om fra vort Fædreland; det er ogsaa en stor Glæde for os.

Hele Julen laa jeg paa Hospitalet; da kom jeg først rigtig til at tænke over Julens Betydning og Glæde, og da Fru Franks gav mig et stort Halstørklæde og fortalte, at det var en Julegave hjemme fra mit Fædreland, da kom jeg til at tænke paa Juletræet, jeg havde glædet mig ved som Barn«.

Et andet Brev, skrevet $^{5}/_{5}$ 96, fra en Skibsfører A. Baadsgaard, hjemmehørende i Nordby paa Fanø: »Jeg vil hermed give en Beretning om Virksomheden, saavidt

jeg har set den udført her i den Tid, jeg har opholdt mig i Calcutta, og om dem, som Herren i sin Naade har kaldet til at staa som Ledere i dette Arbejde. Og jeg maa i Sandhed sige, at jeg tror, at Hr. Franks og hans Hustru er i Besiddelse af den Tro, som Herren kræver af ethvert oprigtigt Guds Barn, naar de skal staa i hans Tjeneste og arbejde for Guds Rige, og naar de skal være til Velsignelse for de Mennesker, blandt hvem de virker, hans Navn til Ære . . . . De har begge den Tro, at det er Herren selv, som har kaldet dem til dette Arbejde, og i denne Tro har de overgivet baade dem selv og hele deres Gerning i Herrens Haand i Tillid til hans Ord, at Han er den, som virker baade at ville og udrette efter sit Velbehag . . . . Om selve Gerningen vil jeg sige, hvad jeg har set: mange Søfolk har jeg hèr set samles hver Søndag og Onsdag Aften til Møder, og ikke blot de Dage, men ogsaa ellers strømmer der en Mængde Søfolk til Læseværelset, og det endog i større Antal, end jeg har set det ved nogen anden Sømandsstation. Foruden saadan forskellig Virksomhed i selve Missionslokalet er har jo ogsaa en stor Gerning at gøre paa Hospitalerne, hvor der som oftest ligger mange skandinaviske Søfolk, syge ikke alene paa Legemet, men ogsaa paa Sjælen. Her er det, at Franks Hustru særlig har den velsignede Gerning at besøge de syge i deres Ensomhed og bringe Livets Brød til de hungrige Sjæle«.

Af et Brev fra en *svensk* Sømand i England, dat. Liverpool $^{6}/_{2}$ 97:

»Väl ihågkomna vänner, Mr. och Mrs. Franks!

Nu skall jag skrifva några ord till eder, för at ni må se, hur jag mår[1]) här öfver. Först af allt får jag skrifva med glädje, att jag är mycket lycklig. När jag lemnade[2]) Calcutta, var jag icke lycklig, nej jag var den

[1]) = befinder mig. [2]) = forlod.

olyckligaste af alla här på jorden; men prisadt vare vår Frälsares namn, att jag har funnit ro i min själ, som före var så orolig. *Nu vet jag vägen till det eviga lifvet* och saligheten, och den vägen *fann jag i den bibeln som Frun gaf mig.* Jag har läst med glädje, ty jag fann der Jesus Kristus, min Frälsare. Jag ser nu och förstår, at det var intet under, att jag var så orolig, så djubt som jag vandrade i synden; men när jag kom ombord på Arno, tog jag bibeln en kväll, och när jag öppnade den, läste jag: »Om edra synder än voro blodröda, skola de dock varda snöhvita«, och jag trodde då, att jag kunde bli renad[8]) från min synd och uselhet, och jag bad om hjelp och nåd af Gud, och Han hörde mig, och derför är jag nu en lycklig mann . . . . Mit sista ord är, att om Frun ville skrifva några ord till mig, blefve jag så glad«.

Tecknar vänligen
O. Johansson.

Brev fra en dansk Sømand til Fru Franks. Om denne Sømand skriver Fru Franks:

»Han var *fra først af nærmest Fritænker;* men *hans Moder og hans Forlovede,* som begge var *troende, bad stadig for ham,* hvilket jeg har læst i deres Breve; og han selv ønskede i Grunden at blive det samme; men længe syntes det ham umuligt at komme til Troen. Imidlertid fandt han, at vort Missionshus her i Calcutta var det Sted, hvor han snarest maatte kunde finde, hvad han savnede. — Men da han var baade *Kok og Steward* paa Skibet, var det tit ikke muligt at komme i Land førend Kl. $8^1/_2$ og ofte endnu senere, ja stundom først naar vi skulde til at lukke Dørene. Jeg kaldte ham derfor i Spøg: Natravnen. Mens han saaledes meget ofte ikke kunde komme tidsnok til at overvære vore opbyggelige

[8]) = renset.

Møder, fik han desto mere *ud af Enesamtalerne med os*, naar de andre Søfolk var gaaet herfra. Vi kunde da *ofte sidde med Biblen foran os i Samtale til Klokken elleve eller tolv*, saa at vor Missionsmedhjælper Kalstø, der havde været i Virksomhed hele Dagen, omsider blev træt, saa han sad og faldt i Søvn, inden vi andre blev færdige med Samtalen«.

Hvad Udbytte han fik af de opbyggelige Møder og af Samtalerne med Fru Franks, viser hans nedenstaaende Brev i al sin sømandsmæssige Korthed.

Barque Peeblesshire, Junin, den 30. April 1897.

Dear Mrs. Franks.

Taknemmelighed og Løfte forpligter mig i lige Maade over for Dem. Jeg vil forsøge at betale en Del af det ene og indfri det andet; og muligvis kunde jeg med det samme berede Dem en lille Glæde. Dette er Grunden til, at jeg skriver disse Linjer.

Først den hjærteligste Tak til Dem! *De viste mig det evige Liv i et nyt Lys.* Jeg tror nu paa Kristus og paa en almægtig Gud, som jeg haaber vil beskytte Dem og Deres saavel som ogsaa mig og mine baade i Nutid og Fremtid.

»Natravnen« tænker ofte paa Dem. Jeg længes meget efter de smukke Gudstjenester og efter Samtalerne. Mon jeg nogensinde skal komme til igen at deltage deri?

En venlig Hilsen til Deres Mand og lille Datter. Men mest være De hilset fra Deres taknemmelige

Niels T . . . . .

(Natravn).

Missionens videre Historie.

De ydre Forhold i Calcutta var jævnlig meget faretruende. I 1896 herskede der Smitsot efter en Misvæxt; i 1897 ramtes Staden af et voldsomt Jordskælv, der dog

heldigvis ikke helt væltede Missionshuset, men dog stærkt ramponerede det; de lejede da et bedre Lokale, et stort og pænt Hus, hvorpaa man langt borte fra kunde læse »Skandinavisk Mission«, med en meget heldig Beliggenhed, nemlig lige i Begyndelsen af den Hovedgade, som alle Søfolk maa igennem for at komme nede fra Havnen op til de daarlige Kvarterer eller til Bazarerne for at gøre Indkøb.— Samme Aar (1897) indtraf det store muhamedanske Oprør, som særlig rasede i Calcutta, og halvandet Aar senere naaede den uhyggelige Byldepest til Byen. Ikke mindst under saadanne Ulykker øvede Franks og hans Hustru med Trofasthed deres hjælpende Gerning blandt Søfolkene. —

Dog værre for dem var det varme og usunde Klima, der svækker stærkt, især Smaabørn. Turen kom ogsaa til Datteren Edith, der var blevet Franks Øjesten. Sommerheden sløvede den lille, saa hun svandt mere og mere ind, hvorfor Franks i 1896 bragte det 4 aarige Barn til Danmark, hvor Frøken Jenny la Cour i Askov har taget sig kærligt af hende, og hos hvem hun fra da af har været hele Tiden. Ved Franks's Afrejse — har Nutzhorn fortalt — var Adskillelsen fra Barnet voldsom streng for ham; han undgik med Flid at faa sagt hende personligt det sidste Farvel, og da han ved Afskeden med mig og min Hustru havde udtalt, hvor svært det var, tilføjede han: »*Men vi maa ikke tænke paa os selv*«, og disse Ord blev sagte saa vemodigt, at vi aldrig senere har kunnet glemme dem.

Skøndt Ægteparret nu efter Frank's Tilbagekomst til Calcutta paa en Maade følte sig som barnløse, og skøndt der i disse Aar indtraf, som fortalt ovenfor, Jordskælv og andre Ulykker, arbejdede de dog utrætteligt videre, og Missionen havde kendelig Fremgang. De fik da ogsaa den Glæde, at Fru Franks i Juli 1898 fik en Søn; han blev kaldet Thomas. Frank's Arbejde havde vakt Opmærksomhed hos flere af Byens Embedsmænd,

og enkelte af dem var særlig blevne hans Venner, hvilke selvfølgeligt ogsaa kom Missionen til gode. —

I Sommeren 1902 drog baade Franks og Andrea med lille Thomas en Tur herhjem for deres Helbreds Skyld; thi det kunde lade sig gøre den Gang, da der netop i det Aar var en engelsk Familie, som under de andres Fraværelse vilde flytte ind i Lokalet og passe Arbejdet. Baade Franks og hans Hustru holdt forskellige Møder herhjemme, og Thomas kom sig godt, saa de kunde alle vende tilbage med friske Kræfter.

Efter Tilbagekomsten til Calcutta begyndte Franks at arbejde ved et nyt Elektricitetsværk, i hvilket han nogen Tid efter blev Parthaver. Det betalte sig godt, og han haabede derved at kunne tjene saa meget i Aarenes Løb, at han kunde sikre sin og sin Hustrus Fremtid, at de ikke skulde falde Missionen til Byrde, hvis den Tid kom, at de ikke længere kunde arbejde ude i Indien. Saa havde han ogsaa en gammel Fader i England, som han skulde hjælpe. »Jeg kunde ikke« — sagde han — »blive ved at tale med Sømændene om, at de burde støtte deres gamle Forældre, naar jeg samtidig vidste, at min gamle Fader trængte til Hjælp«. Ganske vist tog han derved en Del af sin Tid og sit Arbejde fra Missionsarbejdet, men saa erstattede han den ved at udrede Lønnen til en Assistent ved Missionen, og om Aftenen var han selv blandt Sømændene og støttede dem med Raad og Daad. Af sin Fortjeneste har han desuden et Par Gange dækket Missionens Aars-Underskud. —

Aaret 1906: William Franks's Død.

Tungest var vel nok dette Aar, 1906, baade for vore Venner i Calcutta og for os herhjemme. Med deres lille Søn, Thomas, drog Fru Franks i Forsommeren til Danmark, da heller ikke han kunde taale Klimaet; men

ogsaa hun selv var syg, baade hendes Nyrer og Lever var angrebne, saa det var efter Lægernes udtrykkelige Forlangende, at hun maatte forlade Indien, før den varme Aarstid begyndte. Sidst i April kom hun til Askov, men paa Sørejsen havde hun været meget syg. Dog holdt hun, efter en Uges Tids Hvile, et Foredrag for Højskoleeleverne, men strax efter tog hun til København, og blev indlagt *paa Diakonissestiftelsen* under Professor Paulli. Her brugte hun forskellige Kure for, om muligt, at undgaa en Operation; men Sygdommen viste sig lige haardnakket. Selv mente hun, at hun ikke mere kom til Indien, som hun skrev i et vemodigt Brev af 27. Juni til Nutzhorn og Hustru i Askov: »Min Gerning i Calcutta er maaske endt, og om end vor lille Søn vilde savne sin Moder, saa tror jeg dog, at Gud, naar han tager mig hjem til sig, vil trøste Mand og Børn . . . Skal det end være det sidste Brev jeg skriver til eder, saa Guds Vilje ske, og kommer jeg end over det, men ikke bliver saa rask, at jeg kan rejse tilbage og blive den styrende i den danske Sømandsmission i Calcutta, saa bliver det alligevel som et Afskedsbrev.

Men alt staar uklart for mig i Dag, og jeg maa derfor fremsætte min Mands og mit hjærteligste Ønske og Bøn til eder alle, som hidtil har været vore og Missionens Venner og Medarbejdere; og vor *Bøn* til eder at *I herefter som hidtil vil arbejde for den skandinaviske Sømandsmission*, at I vil vedblive at sende den Penge, Blade og Julegaver. *Gør det endelig!*

Nok var det os, som begyndte denne Mission, men kun som et ringe Redskab i Guds styrende Haand og gjorde det med Vennernes Hjælp; den er *grundlagt ved Bøn;* altsaa er det Gud, der er dens egentlige Grundlægger, og naar jeg nu ser tilbage paa disse Aar, saa kan jeg kun sige, at jeg for min Del har gjort alt for lidt, og *ønsker at kunne tilbringe lang Tid endnu i dens Tjeneste;* men det kan jeg maaske ikke. Dog er

jeg nu trøstig; thi jeg tror, at Peter Christensen[1]) er den rette Mand til at fortsætte. Derfor Guds Vilje ske. Som sagt, *Gerningen er Herrens:* hans er Æren!«

Allerede samme Dag, foranstaaende Brev er skrevet, *foretoges Operationen,* som var meget lang og besværlig, men forløb i og for sig heldigt. I flere Dage derefter var imidlertid Fru Frank's Tilstand meget betænkelig. Hun havde voldsomme indvendige Smerter, som det svage Legeme stod i Fare for at bukke under for. Men takket være den udmærkede Pleje og kærlige Omsorg, som alle viste hende her paa hendes »andet Hjem«, indtraadte der efter en halv Snes Dages Forløb en god, men langsom Bedring, hun kom forholdsvis snart nogenlunde til Kræfter, men skulde saa vidt muligt holde sig i Ro, og vilde saa indtil videre bo i Svendborg sammen med den Frøken Mathilde Madsen, der i sin Tid var i Calcutta hos Fru Franks. Her kunde hun saa ogsaa have sin 8-aarige Søn Thomas hos sig og faa ham i Svendborg Realskole, og hertil skulde saa ogsaa siden hendes Mand komme, og de skulde have nogle Maaneders Samliv med hinanden i Stilhed og Ro. Men naar Glæden er i Stuen, er Sorgen ofte i Forstuen, saaledes her.

Ogsaa *Franks* havde i denne Sommer været meget syg af en Hjertefejl og blev af Lægerne indtrængende tilraadet at rejse til Europa for om muligt dér at finde Helbredelse; men da var det alt for sent. Han naaede kun til sin Fødeby *Bradford* i England, hvor han *døde* den 3. Oktober.

Hvad det var for et Budskab for Fru Franks at modtage, da et Telegram om hans Død traf hende paa en Rejse i Sjælland, det kan Pen og Blæk ikke beskrive. Trods sin Svaghed rejste den sjælsstærke Kvinde strax over Hamborg til Bradford, og Forstander Jac. Appel,

[1]) En ung Sønderjyde, som i Efteraaret 1905 rejste til Calcutta som Missionens faste Assistent. Mere om ham i det følgende.

som har Øvelse i at tale Engelsk, naaede næste Dag samme Vej dertil, for — som han skrev[1]) — »at gøre mit til, at hans Enke og hans gamle Fader ikke skulde staa ved hans Grav uden et personligt Vidnesbyrd her hjemme fra om den levende Taknemmelighed, mange i vort Folk føler for hans trofaste og hjælpsomme Færd over for vore Landmænd i det fjerne Calcutta«. Mandag den 8 Oktbr. blev saa Franks begravet ikke paa Bradfords store Cemetery, men paa Egglestones lille Kirkegaard, hvor han selv havde ønsket at hvile. Ligfølget var ikke stort; men en hvid Blomsterkrans blev lagt paa hans Baare, og inden i den anbragtes et Silke-Dannebrogsflag paa en Stang. Disse to Ting sammen med Appels Tale og en rimet Hilsen fra Missionsudvalget her hjemme blev Danmarks Tak til ham. Verset lød saaledes:

En Tak vi bringer fra Danmarks Land
for hvad du øved paa fremmed Strand
mod Søfolk fra Nordens Egne!
Gud give dig nu i Frelserens Navn
Fred og Hvile i Himmelhavn
og Glæden, som aldrig skal blegne.

Først var *Fru Franks* næsten som lamslaaet af den dybe og uventede Sorg; men hun tog sig snart sammen, og hendes medfødte Virksomhedsdrift samt Kærligheden til Sagen fremkaldte snart efter et Omslag, saa hun *rejste sig i Herrens Kraft,* og skøndt endnu langt fra stærk bestemte hun sig dog til at drage til Calcutta i saa god Tid, at hun derude kunde ordne det fornødne til Julefesten, som Søfolkene sætter saa stor Pris paa.

Hvordan hun blev hjulpet gennem den store Sorg til denne Rejsning i Guds Kraft, det har hun selv skildret i et saare elskeligt Brev, som hun skrev til mig fra

1) i de trykte Meddelelser for 1906, 3 og 4 Hefte, Side 63 flg. Der ogsaa Appels Tale.

Askov, lige som hun var hjemkommen fra sin Mands Jordefærd i Bradford.

Dette Brev vil jeg ikke forholde denne Bogs Læsere; det lyder saaledes:

Askov 13 - 10 - 06.

Kære Pastor Holm!

Ja Du har Ret, at det var en stor Sorg og et haardt Slag for mig.

Jeg gik og glædede mig saa inderligt og talte Dagene til, at jeg igen skulde se min elskede Mand, og jeg vilde indrette alt paa den Maade, som jeg vidste, rigtig vilde behage og glæde ham, og jeg haabede, at vi nu skulde have nogle Maaneder i Ro sammen (nemlig i Svendborg). Og saa i Stedet kom det Telegram fra England, at han var død. Om jeg dog havde faaet Lov til at være hos min kære Mand til det sidste; men jeg skulde ikke engang faa Lov at se hans Ansigt, end ikke som død; nej, kun hans Kiste; thi de var nødt til at skrue Kisten til den sidste Morgen, før jeg kom.

Men jeg vil ikke sørge som dem, der er uden Haab. Vorherre er god. Han saarer, men han kan ogsaa trøste og læge. Fik vi ikke Lov til at nyde de Dage vi længtes efter, saa faar vi det nok hisset, hvor Sygdom og Sorg ikke kendes.

I Begyndelsen kunde jeg kun ønske dette ene: at dø med ham; men jeg har mere at leve for. *Jeg ser nu en tydelig Kaldelse for mig: at rejse tilbage til Missionen*, om ikke før, saa midt i Januar. Ved min Mands Kiste og den jordiske Afsked fra ham *har jeg nu hel og holden lagt mit Liv og min Fremtid i Jesus, min Frelsers Haand:* af hans Naade, er mit Valgsprog, nu fremad, opad og hjemad. Som min Mand, saa siger ogsaa jeg:

Thy Will be done!
(Din Vilje ske!)

Paa Gensyn og med kærlig Hilsen

Din Søster i Herren

Andrea Franks.

En Maanedstid efter dette Brev skrev hun i en Dagbogsoptegnelse:

»Nu er jeg da atter meget stærkere og føler baade Lyst og Mod til igen at rejse til Calcutta for helt at give mig hen i den Gerning, som jeg for mange Aar siden gav Gud Løfte om, at jeg vilde tjene i. Det er, som om jeg nu med større Frimodighed end nogensinde før kan sige som der staar i Sangen: »Først nu har jeg sagt Ham, hvad før jeg ej vidste, at Han er den første og bliver den sidste. Først nu har jeg sagt Ham, at Ham vil jeg følge i Liv og paa Dødens den rullende Bølge«.

Ja, det er med den Følelse, at jeg nu bereder mig til atter at drage til Indien og med Haab om at tjene i Vorherres Sag derude saalænge jeg lever, hvis han blot vil give mig Helbred og Kræfter dertil. Dog: »Gud kan alting mage, mægtig i de svage«; dertil sætter jeg mit Haab; jeg ser, at der trænges til mig derude, og jeg føler, at mit Helbred er meget bedre; derfor er det nu Tiden, at jeg maa gaa, det faar saa briste eller bære! *Jeg gør, hvad jeg føler er min Pligt baade imod Gud og Sømændene;* det øvrige staar ene og alene i Guds Haand! Kan hænde, at det kun er Døden som venter paa mig derude, men lad det saa ske, det sker jo dog ikke uden Guds Vilje, og hvad er skønnere end at dø i sin Gerning! Jeg er vis paa, at hvis *hans* Læber, som nu er stumme, kunde tale, vilde de sige det samme og raade mig til det, som jeg nu gør«. —

Den Tid, der nu kunde blive tilovers inden Afrejsen, benyttede hun til at holde *Møder* for sin Sømandsmission, og nu gik det Slag i Slag, saa næsten hver Dag holdt hun Foredrag paa Sjælland, Fyn og Jylland, endog

helt op til den nordlige Del af Vendsyssel. Men hun kom paafaldende godt over disse Rejser. I Reglen var Møderne stærkt besøgte; skulde nogen af dem særlig fremhæves, maatte det blive det store Møde i *Ryslinge* Valgmenighed, hvor der til hendes Mission blev ofret ikke mindre end 400 Kr., og det i *Askov* Valgmenighedskirke Søndag Eftm. d. 25. Novbr. særlig præget af Afskedsstemningen. Ved dette Møde talte Pastor Helveg, Poul la Cour og Nutzhorn, og selv talte hun naturligvis ogsaa, og det saa varmt, at hun tog Folk om Hjertet.

Saa *rejste hun fra Danmark* den 4. December for, over Marseille. Port Said og Suezkanalen at naa til Calcutta før Julen. —

Fru Franks i Calcutta igen.

Saa vendte Fru Franks igen tilbage til sin Arbejdsplads som den ensomme Kvinde, berøvet sin Mand, og paa en Maade sine Børn med, thi dem maatte hun efterlade her i Danmark under Forstander Jac. Appels Værgemaal.

Paa Sørejsen skrev hun nogle Dagbogsoptegnelser, som hun sendte hjem fra Port Said. Af disse skal meddeles følgende, skrevne ombord paa »Persia« $^{8}/_{12}$ 06: »Saa har jeg atter vendt Ryggen til det kære lille Danmark, men denne Gang med Sorg og Savn. Det kunde maaske synes for andre, at jeg havde let ved at tiltræde denne Rejse, og som om Skilsmissen fra mine Børn ikke var saa slem for mig, — men i det stille Vand kan jo ogsaa være en dyb Grund, og det gjaldt jo for mig at være fattet og rolig især overfor lille Thomas, for at Afskeden ikke skulde være for tung for ham; og vi skiltes ogsaa ganske frimodigt, hvor svært end dette Farvel var for mig. Dog da Toget havde sat sig i Bevægelse, og den kære lille Skikkelse forsvandt for mine Øjne, da

strømmede alt det svære ind paa mig, og Taarerne fik frit Løb. — Jeg var saa underlig til Mode, at jeg den første Dag paa Rejsen kunde hverken spise eller drikke, skøndt jeg havde rigelig med Penge. Ak, hvor gerne havde jeg ikke byttet Plads med en af de glade fattige paa III Kl., som jeg hørte tale, le og spøge paa deres knebne og umagelige Plads! Nej, Penge kan ikke gøre lykkelig, naar Sorgen trykker. Da er det kun Haabet, det evige Livs Haab, som kan trøste det sorgbetyngede Sind! Derfor har ogsaa den Salme: »Tænk, naar en Gang« paa en egen Maade været i mit Sind i disse Dage og gjort mig glad midt i min Sorg. Ja, naar jeg tænker paa, at jeg en Gang skal mødes med min Frelser og ogsaa med min Ægtefælle og mine Venner, dér hvor Sorgen og Savnet helt skal fare, da kommer ogsaa Længselen efter denne salige Stund saa stærkt op i mig. —

Meget har jeg lært i disse Maaneder, ikke mindst dette, at en Troendes Bøn formaar meget, thi jeg har tydelig mærket, at Kraften til at bære det, som i Begyndelsen syntes mig altfor svært, er kommet til mig ovenfra, og jeg er ganske sikker paa, at ogsaa andres Forbøn har bidraget sit dertil. — Jeg kan nok mærke, at jeg i disse Dage ikke er saa stor og stærk en Helt, som jeg var paa Danmarks Jord, men derfor kan det jo nok være, at jeg bliver stærk, naar jeg atter faar Fod paa fast Grund og saa trøster jeg mig med, at »Gud kan alting mage, mægtig i de svage«.

Glem os nu ikke, men slaa Kreds med eders Forbøn og Hjælp ikke blot om mig, men ogsaa om Peter Christensen og hele Missionen! Kærlig Hilsen og Guds Fred!

Fru Franks naaede ogsaa til Calcutta saa betids, at hun fik ordnet det fornødne til Søfolkenes Julefest, især da Julekasserne hjemmefra alle var komne i god Behold og i god Tid, hvilket lettede hende Arbejdet meget. — Saa kom Juleaften — skriver hun. Da Juletræet blev

tændt og Julesalmens Toner lød, da Taler blev holdte, Julesange sungne og Julegaverne derefter uddelte, ja da kan der slet ikke være Tvivl om, at Barndomsmindet blev vækket hos mangen en Sømand, og at hans Tanker gik tilbage til Hjemmet. Alle syntes at føle Højtid den Aften, og Glæde straalede fra deres Ansigter; de bad mig alle sende deres Hilsen og inderligste Tak til Vennerne derhjemme, som havde sendt de dejlige Julegaver og danske Kager herud til dem, og først Kl. 1 slukkedes Lysene og hver gik til sit. Juledags Aften havde vi igen vore kære Sømænd her. Vi havde sat Borde ind i Læseværelset, men dette var altfor lille til at kunne rumme dem alle, hvorfor saa baade Spise- og Skriveværelser samt Dagligstuen maatte tages i Brug.

Efterat have ordnet det fornødne med Maden, gik jeg ind i Dagligstuen, hvor *en ung Sømand* havde sat sig i min Stol; han saa tankefuld ud, hvorfor jeg begyndte en Samtale med ham. Han sagde bl. a.: »Ja, her sidder vi, og jeg synes, det er akkurat, som om jeg sad hjemme i min egen Moders Stue; jeg føler mig ganske som hjemme her«. «Ja — svarede jeg — det er jo ogsaa, hvad De skal gøre». Det var igen en dejlig Aften, hvor baade Fædrelandssange og til sidst Julesalmer og Tale blev Slutning paa Dagen, henimod Midnatstiden. Ja, jeg kan ikke sige andet, end at denne Julefest synes for mig saa velsignet i alle Maader, at jeg næppe kan erindre nogen før saa skøn, og dog har vi det jo saadan hvert Aar«.

I samme Dagbogsoptegnelse, hvorfra omgaaende er taget, fortæller hun om *en anden Sømand*, som gav saadan en mærkelig Undskyldning for; at han ikke turde skrive hjem. Hun fortæller: For at holde mine Tanker i Bevægelse og for ikke at falde hen i Grublerier har jeg anskaffet mig et lille Fotografiapperat, hvormed jeg har taget nogle Fotografier fra Hospitalerne, Julefesterne og af enkelte Søfolk. Forleden Dag tog jeg saaledes et Billede

af en Sømand, og da han saa det, syntes han saa godt om det, at han bad mig tage nogle flere, som han saa vilde sende hjem. Med det samme fik jeg saa at vide, at han ikke havde skrevet hjem i 7 Aar, og da jeg spurgte ham om Grunden dertil, gav han den underlige Undskyldning, at han ikke turde skrive hjem, fordi han frygtede for, at der saa skulde komme Svar med Bud om, at hans Moder, som han elskede saa højt, var død, og den Tanke gruede han for! Han elskede altsaa sin Moder saa højt, at han syntes ikke at kunne bære den Sorg, at faa Underretning om hendes Død, og dog havde han ikke skrevet i flere Aar, og saaledes voldt hende, som han elskede, Sorg og Ængstelse! Ja, det menneskelige Hjærte er i Sandhed en forunderlig Ting, og Menneskers Tanker og Følelser tidt uforstaaelige! Han lovede mig saa at skrive med sit Fotografi. —

»Da jeg landede i Bombay – efter Frank's Død – den 21. Decbr. 1906. – Kære Minder.«

Det var den 4. December at Fru Franks rejste fra Danmark for over Marseille, Port Said og Suezkanalen at naa Calcutta til Julen. Men dertil maatte hun først gaa i Land i Bombay, der ligger paa Indiens Vestkyst ved det arabiske Hav, og derfra videre pr. Bane til Calcutta, der, — som bekendt — ligger paa Indiens Østkyst ved det bengalske Hav. Derom lader vi hende selv fortælle: Da Skibet nærmede sig Bombay, stod jeg og skuede ind mod Land, saa først Fyrtaarnet med dets vinkende Lys, og da vi kom nærmere den saakaldte »Malabar Hill«, en Høj, hvorfra man har en herlig Udsigt udover Byen og Havbugten. Ak, tænkte jeg: dér omkring denne Høj kørte jeg for en 14—15 Maaneder siden med min kære Mand og min lille Søn. Hvor var jeg lykkelig den Gang, og Tanken dvælede saa ved et

og saa ved et andet Sted, hvor vi var staaede af Vognen og havde spadseret sammen, eller holdt stille for at indaande den friske Søluft. Og nu kunde jeg se det Hotel, hvor vi havde boet sammen, og Kajen, hvor vi ogsaa et Par Aftener havde tilbragt en Times Tid, kun lidet anende, at nu skulde jeg lande der, ja netop der — som en sørgende Enke og uden min lille Søn. Og videre kunde jeg se et andet Hus, som jeg ogsaa havde besøgt med min kære Mand, og hvor der boede et Par Ægtefolk, som for mange Aar siden havde boet i Calcutta. Da havde Konen — det er nu 19 Aar siden — taget Edith i Pleje, medens jeg var syg og hjemme i Danmark. Manden blev siden Lods i Bombay, men sidste Sommer, hørte jeg, var han tilligemed 2 andre Lodser og nogle indfødte ude paa Havet i en Storm, Baaden kæntrede, og de druknede alle. Nu var han, den brave ogsaa en kraftig Mand i sin bedste Alder gaaet bort fra denne Verden, og hans Kone var Enke ligesom jeg. Ja det var en stor Sorg for hende — om hun dog var saa lykkelig som jeg, der vidste, hvor jeg skulde gaa hen for at finde Trøst i Sorgens Stund!

Endelig stansede den store Postdamper, og smaa Færgebaade kom strax for at tage Passagererne i Land, blandt hvilke jeg var af de første, da jeg havde meldt mig blandt dem, der vilde med Exprestoget til Calcutta. Det lykkedes imidlertid ikke, da jeg ikke vilde betale første Klasses Billet, og Toget ikke tog anden Klasses Passagerer, saa jeg maatte vente til næste Dag. Som Færgen nærmede sig Kajen, saa jeg mange Mennesker staaende der, som ventede paa Slægt og Venner — ja tænkte jeg, havde William levet, havde han ogsaa været blandt dem; men nu er der ingen, som venter paa mig især i denne Stad: ensom og fremmed maa jeg gaa i Land, og det blev mig umuligt at holde Taarerne tilbage. Jeg tog saa en Vogn og kørte til det Hus, hvor min Mand havde en Filial af sin Forretning. Der blev der

budt mig et venligt Velkommen, ogsaa Tjenerne »salammede« (= hilsede) mig og spurgte efter Thomas. En Baboo (= lærd Hedning) og en Parser (= Perser), som endnu arbejdede der, kom begge hen til og talte med mig; den sidste græd og sagde: »Sahib (= Herre, saaledes kaldte de Franks) var en god Mand, saa god en Herre faar jeg vist ikke mere. Jeg sørger meget over hans Død.

Den Nat maatte jeg altsaa blive i Bombay, men jeg fik ikke megen Søvn, thi de gamle Minder traadte frem, det ene efter det andet, og jeg laa mest vaagen, grublende og tænkende paa alt, hvad der var hændet og forandret, siden jeg sidst boede her sammen med min Mand. Da Dagen gryede, begyndte en Papegøje ude paa Verandaen at holde en livlig Samtale med sig selv, som om den vilde forsøge at opmuntre mig. Ogsaa de vilde Duer kom, som de Indfødte tilbeder og freder om, saa de er næsten tamme, ogsaa de kom og satte sig udenfor Vinduet og paa Taget og kurrede deres gamle Melodier, som vilde de hilse paa mig og sige: Vi er her dog endnu, vær kun frimodig og glad! Og hvad ser jeg, da jeg kom op og saa ud af Vinduet? det store Brødfrugttræ, hvoraf jeg havde spist til Frokost den Gang, jeg var her forrige Aar sammen med min Mand og lille Thomas — o hine lykkelige Dage! *nu* stod jeg ene med Sorg og Længsel i mit Sind. Den Gang havde vi spist sammen af dette Træs Frugter, der kan være saa store, at de vejer en 3—4 Pund. De lægges enten i Ilden og steges som Kartofler, eller bedre bages de i en varm Ovn og spises saa med Smør paa, de faar saa en blandet Smag af Brød og Kartofler. Der var vist i hundredvis af Frugter paa det ifjor; men i Aar var der ikke en eneste. Det var som vidste det gamle Træ, at den, der nu stod i Vinduet og saa paa det, ikke — som sidst — kunde glædes over det og nyde dets Frugt med Velbehag.

Se, det var allesammen kære gamle Minder, men

jeg oplevede endnu et, som jeg maa fortælle. Toget, jeg skulde med til Calcutta, gik ikke før Kl. 11, og jeg tænkte saa at ville tilbringe Formiddagen i Ro; men det blev der ikke noget af. Jeg fik nemlig Besøg af en »Parsee« (= Perser), som var kommen til min Mand kort efter hans Ankomst til Bombay og sagt til ham: Jeg er kun en fattig Mand, har i de sidste 10 Aar været Sømand og tjent en ganske god Løn. Men jeg har en gammel Moder at forsørge og 2 Søstre, af hvilke den ene er Enke med 2 Børn. Nu har min Moder hørt om flere Skibbrud og Forlis, og saa er hun bleven saa bange for mig, at jeg ogsaa skal blive ude paa Havet, og stadig bedet mig om at opgive Sømandslivet. Thi, som hun siger, skulde jeg forlise, og sætte Livet til, hvem skulde saa forsørge hende og mine Søstre? Jeg er derfor kommen til Dem, Herre, som jeg har hørt saa meget godt om, og jeg beder Dem: giv mig noget at bestille i Deres Forretning. Jeg tilstaar vel, at jeg intet kan; men da jeg dog har kunnet lære at styre et Skib paa Havet, saa kan jeg vel ogsaa lære noget paa Landjorden. Derfor prøv mig, og lad mig forsøge! Hans Navn er Barnejee.

Min Mand havde da betragtet hans ærlige Ansigt og sagt: »Ja, om jeg kan, skal jeg hjælpe dig«, og han hjalp ham saa til at leje en lille Butik i de indfødtes Kvarter og gav ham forskellige Ting at sælge paa egen Haand, og det gik godt, saa han tjente det nødvendige til sig og til dem, hvis Forsørger han var.

Det var nu denne Mand som havde hørt, at jeg var kommen, og saa vilde han se og tale med mig. Med stor Bedrøvelse talte han om sin Velgører, som han kaldte min Mand. Ja, sagde han, det er ham, som har hjulpet mig, saa jeg nu selv har en lille Forretning paa Landjorden og kan se Fremtiden i Møde med godt Mod.

Han blev, til jeg ved 11 Tiden skulde med Toget, saa fulgte han mig til Banen og hjalp mig med alt. Det er det mindste, — sagde han, jeg kan gøre for min

Velgører at være hans Hustru til en Smule Hjælp, og det er mig en Glæde. —

Se, det var nu *en Hedning*, der kunde tænke og handle saa smukt. Mon vi, som kalder os Kristne, altid er lige saa gode?

De sidste Aar.

Allerede før P. Christensen døde, havde Fru Frank's Tanker i længere Tid været henvendt paa en mulig *Udvidelse af Arbejdet*, da der i de senere Aar er kommet færre Skibe med skandinaviske Søfolk til Calcutta, medens Skibsfarten til Østasien er i stadig Fremgang. Hun ønskede derfor at faa oprettet endnu en anden Sømandsmission enten i Singapore i Bagindien eller i Bangkok i Siam, dog med Bibeholdelse af den i Calcutta. Tilskyndet af sin brændende Iver efter at være Sømændene til Hjælp, hvor der maatte være mest Brug for hende, foretog hun derfor *en Undersøgelsesrejse til Bangkok og Singapore* i Begyndelsen af Aaret 1908 for gennem nogen Tids Ophold at blive klar over, om der muligvis i disse Byer skulde være Betingelser for et Arbejde for skandinaviske Sømænd. Og det lykkedes Missionsudvalget paa Finansloven at faa en Bevilling paa 500 Kr. til denne Rejse, og som omtalt i det foregaaende, blev der ogsaa af norske Kaptajner sammenskudt en Sum til samme.

I Bangkok blev Opholdet kun kort, da Fru Franks gennem Samtaler med forskellige, med Forholdene godt kendte Skandinaver snart kom paa det rene med, at der, dels paa Grund af, at alt er meget dyrt i Bangkok, og dels fordi de skandinaviske Søfolks Antal er forholdsvis lille, *foreløbig* ikke kan være Tale om at begynde et Arbejde der, hvor megen Grund der end kunde være, navnlig af Hensyn til de mange dér boende Skandinaver,

ikke mindst de unge, til at danne et godt Hjem som Samlingssted for dem. Hvorvidt der senere kan blive Lejlighed for Fru Franks, der selv føler sig stærkt draget mod Bangkok, til at realisere denne eller lignende Planer, det kan der for nærværende ikke siges noget bestemt om. Derimod i Singapore udstrakte hun sit Ophold til hele 5 Maaneder, fra midt i Marts til midt i August 1908 og fik ogsaa gjort et godt Forarbejde for om muligt siden at faa Gerningen optaget der. Under meget beskedne og vanskelige Forhold fik hun oprettet en midlertidig Station med Læseværelse og, uden nogen Medhjælp, optaget Arbejdet blandt de skandinaviske Søfolk, gik daglig ombord paa Skibene ved Kajerne (medens det til hendes Sorg var umuligt at naa ud til de Skibe, som ligger langt ude paa Rheden), samlede Søfolk i sit Hjem om Aftenen, besøgte Hospitalerne, kort sagt virkede paa sin kendte, utrættelige Maade. Men Arbejdet blev i Længden for strengt for en Kvinde, og oversteg hendes Kræfter, især da hendes Helbred ikke længer er godt. Hun blev meget overanstrengt og nervøs, saa hun maatte rejse tilbage til Calcutta, hvor hendes Nærværelse af flere Grunde var ønskelig, og hvor P. Christensen, som med megen Dygtighed havde ledet Arbejdet under Fru Frank's Fraværelse, naturligvis længtes efter at Husmoderen igen skulde vende tilbage og lede Arbejdet, saameget mere som Sømandsmissionen i Calcutta var flyttet ind i en ny Ejendom og derfor dobbelt trængte til hendes ordnende Haand.

Peter Christensen.

Det havde vist sig i Aarenes Løb, at det var vanskeligt blandt skandinaviske Søfolk, der kom til Calcutta, at faa nogen til at overtage Assistentpladsen ved Missionen for længere Tid; thi er det en Sømand, og det skal

PETER CHRISTENSEN

$^{6}/_{7}$ 1883—1909 $^{6}/_{9}$

Leve kort Tid eller længe,
blot vi lyser op i Taagen.

Ved en Fejltagelse blev efterfølgende Billede af J. Andersen sat ind, hvor ovenstaaende af P. Christensen skulde have været.

det helst være, saa vil han i Reglen til Søs igen, naar en Tid er gaaet. Klimaet svækker ham, og Søen drager ham. Men lige saa ønskeligt var det, om en vilde overtage dette Hverv som en *fast* Plads og derfor blev vore Venner derovre glade, da en saadan meldte sig i en ung Sønderjyde, *Peter Christensen,* tilmed da han var en Slægtning af Fru Franks.

Jørgen Andersen (se S. 72)

Hans Arbejdstid i Missionens Tjeneste blev kun kort, men saa kort den var, saa velsignet var den ogsaa, saa han skal nævnes her med Hæder og taknemmelig Ihukommelse.

([1] Han er født den 6. Juli 1883 i Øster-Gejl Holbøl Sogn, ca. 2 Mil Nord for Flensborg. Hans Fader er Træskomand. Der har været flere Børn, hvoraf dog nogle er døde. P. Chri-

[1]) Efter Johannes Ravns Levnedskildring af P. Christensen og Vald. Bennikes Minde om ham i Vallekilde — i Medd. fra den skandinaviske Sømandsmission i Calcutta 1909, 1 og 2 Hæfte.

stensen vidste godt, det var haardt for hans Fader, da han drog ud paa sin lange Rejse til Calcutta, men, tilføjer han: »Fa'r skal have Tak, fordi han ikke har forsøgt at holde mig tilbage fra denne Færd«.

Efter sin Skolegang og Konfirmation i 1899 kom han i Lære som Typograf ved »Flensborg Avis«. Her var han i $4^1/_2$ Aar; ved Redaktør Jessens Død skrev han, at hvis han selv turde sige at have nemmet Ordene: »Kæmp for alt, hvad du har kært, dø, om saa det gælder«, da var det Jessen, som lærte ham det.

Det var dog ikke hans Mening at blive ved Bogtrykkerfaget; men »saa længe jeg husker, har det været mit Ønske — vistnok vakt af min Moder, der døde da jeg var $9^1/_2$ Aar — at træde i min Herres Tjeneste«, skriver han i sit første Brev til Fru Franks af 31 Marts 1903, i hvilket han meldte sig til Tjeneste. Franks raadede ham til at gaa til Søs en Tid først for at faa noget Kendskab til Sømændenes Liv og Levnet — deres Farer paa Havet, deres Fristelser, naar de kom i Havn og paa Land. Desuden raadede ogsaa Fru Franks P. Christensen til at komme paa en Højskole, inden han drog ud til Indien.

Resultatet af denne Forhandling blev saa, at han kom paa Vallekilde Højskole i Vinteren 1903-4, derefter paa Askov udvidede Højskole i Vinteren 1904-5. Begge Steder vandt han sig mange Venner; thi han var et saare elskeligt Menneske med et saa rent og ydmygt Sind, at han ikke kunde undgaa at faa gode Venner. For ogsaa at komme lidt til Søs fik han mellem de 2 Højskolebesøg i Sommeren 1904 Plads paa en Fragtdamper »Asker Ryg«, hvor han gjorde Tjeneste paa dets forskellige Ture til England, Finland, Frankrig m. m. Saa i Høst 1905 rejste han pr. Skib fra Hamborg *til Calcutta,* hvortil han kom den 29 Oktober. Nu stod han ved sine Ønskers Maal og begyndte saa den Gerning, han gennem flere Aar havde ønsket sig, ude i det fremmede.

Aarene fra 1905-09 var ikke helt lette for ham. Der kom adskillige Gange store Hindringer i Vejen for Missionen, saa han flere Gange i længere Tid selv maatte lede Arbejdet. Som fortalt i det foregaaende, rejste Fru Franks kort Tid efter, at han var kommen, hjem til Danmark i henved 10 Maaneder. I Septb. 1906 rejste William Fr. til England, hvor han døde. Ligeledes var Peter Christensen den ledende i lang Tid i 1908, da Fru Franks var i Singapore og Bangkok.

Selv foretog han en længere Tur for sit Helbreds Skyld i de første Maaneder af 1907. Det var ombord paa et norsk Dampskib »Brand« til Sydafrika. Han var mønstret som Styrmand, saa han havde rig Lejlighed til at se sig om, baade ombord under Farten og i Land, hvor de kom. Hans Beskrivelse af Rejsen i »Meddelelser fra Calcutta-Missionen« er meget fornøjelig at læse; den findes i Meddel. 1907, 2 Hæfte. Den 4 April var han i Calcutta igen »hjemme ved mit kære gamle Arbejde, skriver han, og glad er jeg ved det. Alt længe før Rejsen var til Ende, længtes jeg tilbage dertil. Hvor kært det var mig, har jeg først ret mærket nu, da jeg en Tid har været borte fra det. Men nu kan jeg ogsaa med nye Kræfter kaste mig ind i det, og Gud give saa sin Velsignelse dertil, da bærer Arbejdet ogsaa Frugt«. Og man var ogsaa glad ved ham i Missionen, han *gjorde alt, hvad han kunde for at fylde sin Plads; og han fyldte den* trods sin Ungdom og trods det, at det var ganske nye Forhold, han var kommen ind i. Man behøvede ikke at sige til ham, hvad der skulde gøres, det var han selv Mand for at se. Gennem hans Dagbogsoptegnelser faar man et levende Indtryk af, hvor ivrigt han gik op i sin nye Gerning. For Missionsvirksomheden havde han baade et Kald fra Gud og en lykkelig Evne. Han var en rigt begavet Natur med mange Interesser, hvilket ogsaa kom ham tilgode i Virksomheden i Calcutta. Men fremfor alt vidste han, »hvor Livets Kilde

springer, som evig den sprang«. Og saa var han ualmindelig trofast i sit Venskab og redelig i al sin Færd, saa man kan godt forstaa, at Sømænd og andre uvilkaarlig har kunnet faa Tillid til ham og Lyst til at tale med ham om alt, ogsaa det, der ligger dybest inde i Menneskesjælen.

Han vidste, at det var omflakkende Mennesker, hans Gerning faldt imellem, kun sjældent kunde han træffe Sømændene flere Gange, men han havde den Overbevisning, at naar han var tro i sin Gerning og, som han skriver, »naar jeg har stræbt efter — trods min Mangel paa Erfaring — at følge Ordene: Pløj din Fure, strø din Sæd, saa kan jeg arbejde i Haabet om, at der ogsaa blandt den Sæd, jeg udsaar, vil findes livskraftige Sædekorn, der finder villig Hjertemuld, og dér voxe op til at bære evig Frugt i Guds høje Himmel«.

For alt, hvad der mødte ham, vidste han at sige Tak. Han følte sig som et lykkeligt Menneske, der har fundet den Herre, som er værd at tjene helt og fuldt. Selv skriver han derom i et af sine Breve til »Meddel.« at han havde følt Rigtigheden af, at »*Lykke, det er i Vorherres Navn at leve Livet til andres Gavn*«.

I sit sidste Brev til en af sine unge Venner og Kammerater fra Opholdet paa Askov Højskole Student Johannes Ravn af Sjølundgaard, udtaler han Haabet om, at han maaske snart kunde komme en Tur hjem til Danmark; men saa kom Budskabet om, at han var *død* af Byldepest paa Hospitalet i Calcutta den 6. Juni *1909*. Det vakte Sorg og Vemod først i hans Barndomshjem Søndenaa og dernæst hos alle Venner af ham og af den Virksomhed, han stod i. Det er ikke til at forstaa, at han netop nu skulde kaldes bort fra den Gerning, hvortil man nu endelig syntes at have fundet den rette Mand.

Ogsaa for Fru Franks var det et haardt Slag. I det Brev, hun sendte hjem kort efter hans Død, skriver hun:

Det er saa underligt at tænke paa, at han, den unge og haabefulde Mand skulde kaldes bort, og at jeg, der tidt synes mig selv saa uduelig og gammel, skal leve, og jeg har ikke kunnet andet end under hans Sygdom bede Gud spare ham og tage mig i Stedet. Han var saa ærlig, trofast og sandhedskærlig, at jeg trygt kunde stole paa ham, og i Grunden har jeg ogsaa ladet ham saa godt som have Styret i de sidste Maaneder, hvor jeg selv ikke har været rigtig rask. Det var derfor et meget haardt Slag for mig at miste ham saa brat og uventet«.

I samme Brev fortæller hun om *hans sidste Time og Død:* Den Sygeplejerske, som havde plejet ham den meste Tid, fortalte, at da hun mærkede, at det lakkede mod Enden, sagde hun til ham, at han vel vidste, at det gik mod Døden. Dertil svarede han »Ja« og spurgte saa om, hvorlænge det endnu kunde vare. Da hun spurgte ham, om han var lykkelig og glad i den Tanke, at han skulde gaa herfra, svarede han: »*Ja, jeg er beredt til at gaa hjem naar som helst*« og føjede til: »Bed Mrs. Franks skrive hjem til min Fader, Søster og Broder, og bed hende hilse alle derhjemme« Stadig foldede han sine Hænder i Bøn, og de sidste 15 Minutter tilbragte han mest i Bøn.

Dagen efter blev han begravet. Ved Lighuset samledes vi saa en lille Skare af hans og Missionens Venner, deriblandt 2 danske Præster: Steinthal og Skat Petersen og enkelte andre Skandinaver. Vi sang først en Salme og derefter talte Pastor Steinthal meget kønt og hjerteligt og sluttede med en Bøn. — Som jeg stod der og saa den hvide Kiste for mig, gik mine Tanker uvilkaarlig tilbage til den Stund, da jeg for mange Aar siden stod ved Hans Jørgen Jensens aabne Grav i en af Bagindiens Urskove, og jeg stod der ganske ene uden Venner; og endnu længere tilbage i Tiden gik min Tanke til den Dag, da jeg læste Telegrammet om Hans Poulsens Død, og mit Haab om en Missionsgerning syntes mig skrinlagt

med det samme. Og nu stod jeg, langt oppe i Alderen og svag, ved hans Kiste, der var *mit Fremtidshaab*, og som gennem hele sin redelige og trofaste Færd saa ofte havde givet mig god Tro til, at der var en Fremtid for Missionen her. Alt saa saa mørkt ud for mig, og jeg var ganske modløs. Men saa kom jeg til at tænke paa, at det jo ogsaa før havde set mørkt ud, og at Herren dog havde oprejst mit faldne Mod i saadanne Tider, og det hjalp mig til ogsaa her ved Peter Christensens Kiste at holde Modet oppe og gav mig Kraft til ogsaa at sige et Par Afskedsord med Tak for, hvad denne trofaste og gode Medhjælper havde været baade for Missionen og for mig. Saa blev Kisten tildækket med det danske Silkeflag, Blomster og Kranse og førtes derefter til Kirkegaarden, hvor Pastor Skat Petersen foretog Jordpaakastelsen, og vi sang: Alt staar i Guds Faderhaand. —

Siden er der rejst en Mindesten paa hans Grav, hvortil Bidragene er skaffede til Veje ved en Indsamling blandt hans tidligere Højskolekammerater og Venner i Askov og Vallekilde — et smukt Vidnesbyrd om hans Venners Trofasthed overfor ham og hans Minde. Paa denne Mindesten staar øverst: Skandinavisk Sømands-Missionær Peter Christensen, og nederst: hans Fødsels- og Døds-Aar, samt det Valgsprog, som han havde valgt, og i sit Liv og Gerning var saa tro imod:

Af Guds Naade
Til Guds Ære.

Ved hans Død fremkom der i adskillige Blade mange varmfølte Vidnesbyrd, af hvilke der ogsaa her skal meddeles et Uddrag.

Det var hans faste Haab engang i Fremtiden at komme tilbage og virke med i den sønderjydske Frimenighedssag. Som Personlighed var P. Christensen sjelden nobel og rettænkende af Karakter. Og alle, som i nogen Tid har været sammen med ham, holdt siden fast ved ham som en trofast Ven.

Heimdal.

Han var et begavet Menneske, havde mange Interesser, og det ikke som Tidsfordriv, nej han levede helt med i dem. Han hørte til de ydmyge Mennesker og havde som faa tilegnet sig Evangeliets Ord om, at Kærligheden søger ikke sit eget. Kolding Folkeblad.

Han var trofast dansk, meget flink, opvakt og interresseret paa flere Omraader. I Sømandsmissionens Tjeneste har han uden Tvivl lagt sig i Selen af yderste Evne. Hvem der har kendt noget til ham, vil oprigtigt beklage hans tidlige Død. Flensborg Avis.

Og saa den mærkelige Udtalelse fra en Sømand om hvem Fru Franks skriver: »Denne Mand vilde ellers intet høre om Religion eller Bibel«. Han skriver i et Brev til hende saaledes:

Aldrig i hele mit Liv er jeg bleven saa bedrøvet som nu, da jeg hører, at vor kære Christensen er død! Hvilket Savn for Dem og hvilken Sorg for hans gamle Fader og Sødskende! Hvor kan det dog være, at det altid er det gode, som gaar bort? For det maa jeg sige, at Christensen var vistnok det bedste Menneske, jeg nogensinde har truffet. Hvis der er to Steder at gaa hen efter Døden, saa er jeg da overbevist om, at han gaar til det Sted, hvor der er bedst at være . . . .

Endelig — sidst Fru Franks var hjemme (1910), fortalte hun mig personlig følgende Oplevelse, Drøm eller Syn, hvad man nu skal kalde det. Jeg fik hende siden til at nedskrive samme, og hun gav mig Tilladelse til at meddele den her. Den lyder saaledes: »Om jeg drømte eller var vaagen, ved jeg ikke; men det ved jeg at det skete for at hindre Uret.

Det var den Dag, da den unge, retfærdige og sandhedskærlige Peter Christensen var bleven begravet — da aabnede jeg Pengeskabet; thi nu maatte jeg have Pengene, som hidtil havde staaet paa hans Navn, sat over i Missionens Navn; men her i Skabet saa jeg nu en Bankbog, lydende paa 172 Rupis, indsatte i Posthussparebanken

i Peter Christensens Navn. Da den tydske Konsul samme Dag sendte Bud, at P. Christensens Ejendele kunde sendes til ham, saa vilde han sende dem hjem til hans Arvinger, saa svarede jeg, ja her er nogle Penge i Postbanken, som vel maa være hans Ejendom. Jeg havde helt glemt, at der var en Sum, som norske Kaptainer havde givet til min Rejse til Bangkok og Singapore, men af denne Sum var der bleven et Beløb tilovers, som ikke blev brugt i nævnte Øjemed, og vi havde begge talt om disse Penge, at de skulde holdes for sig selv for muligt en anden Gang at bruges til en lignende Rejse til samme Steder; thi dertil var de givne. Det var saa bleven bestemt, at de skulde sættes i Postbanken: men dette havde jeg, som sagt, glemt.

Da jeg nu saa Bankbogen, tænkte jeg, ja det maa jo være P. Christensens egne Penge, og jeg vilde derfor overlade dem til Konsulen at sende dem hjem til hans gamle Fader.

Da skete det om Natten, at jeg saa P. Christensen komme inde fra Dagligstuen med Missionens *Regnskabsbog* under Armen, og han lagde Bogen paa min Seng og bladede lidt i den, til han kom til et Sted med mange Tal. Han lod da Fingeren glide ned over Tallene indtil et vist Sted, *dér bankede han med sin Pegefinger 3 Gange,* lukkede saa Bogen sammen, tog den under Armen og gik ud samme Vej, han var kommen. Hans Ansigt lyste af Glæde, ja jeg syntes, der var en saa forklaret Glans over det, som jeg aldrig havde set før, skøndt han næsten altid, medens han levede, havde sit frejdige og glade Smil.

Ja om jeg sov eller var vaagen, ved jeg egentlig ikke; men nu laa jeg vaagen lige til Morgen og grublede over, hvad denne Drøm eller dette Syn vel kunde have at betyde. Og da det blev Dag, tog jeg Regnskabsbogen for at undersøge, og snart fandt jeg det Sted, som Fingeren havde peget og banket paa 3 Gange, og der stod da:

»Disse 172 Rupee er givet af norske Kaptainer til Singapore-Missionen og er indsatte i Postbanken og *tilhører denne Mission.*

P. Christensen«.

Nu forstod jeg det: Havde P. C. ikke selv vist sig og henvist mig til Regnskabsbogen, saa *havde jeg begaaet den Uretfærdighed,* at jeg havde overgivet disse Penge til Konsulen at sende hjem til Sønderjylland. Men nu kunde jeg med P. C.'s egen Underskrift i Regnskabsbogen bevise, at Pengene ikke tilhørte P. C., men at de var Missionens«.

Slutning

(skreven af Fru Franke selv i Sommeren 1913).

Efter Peter Christensens Død

i Sommeren 1909 — havde jeg altfor meget at bestille særlig i Calcuttas varme Aarstid: gaa ombord paa Skibene, besøge de syge paa Hospitalet, holde Læseværelset i Orden, samt skrive mine egne og Missionens Breve og tillige besvare alle P. Christ's Breve, og det var mange; thi han var jo kun syg i 3 Dage. Derfor skrev alle hans Venner jo endnu til ham, og vel kunde jeg ikke naa at besvare disse Breve; men jeg maatte dog skrive og lade disse Venner vide, at han var død. Dertil kom ogsaa Møderne Søndag og Tirsdag Aften og hver Aften ellers Aftensang Det varede heller ikke længe, inden jeg blev syg af Overanstrengelse og maatte indlægge mig paa Hospitalet, lidende af stærke Hovedsmerter og voldsomme Galdeopkastninger. Doktoren tilraadede mig strax at rejse hjem til Europa, saasnart jeg blev lidt bedre; men jeg svarede: Jeg kan ikke rejse, før jeg faar en Afløser i Missionen, saa hellere blive og dø her end forlade Missionen.

Efter nogen Tids Behandling paa Hospitalet og saasnart min Tilstand tillod det, blev jeg flyttet til et Sa-

natorium i Darjeelings Bjærgene, hvor jeg efterhaanden og næsten imod al Forventning kom saa meget til Kræfter, at jeg kunde tage tilbage til Calcutta. Jeg besluttede at opsætte min Hjemrejse til Foraaret og saa til den Tid forsøge at holde Arbejdet i Gang saa godt jeg kunde, sammen med en foreløbig dansk Medhjælper, en Skibstømrer Sørensen, som skulde gaa ombord i Skibene og indbyde Søfolkene til Hjemmet. Og saaledes holdt jeg Arbejdet gaaende Resten af Aaret (1909) til henimod Jul da jeg skulde holde Julefest sammen med Sømændene. Saa stod jeg igen ene, men som jeg havde allermest travlt med Forberedelserne til Julefesten, fik jeg dog et Par Sømænd, som var afmønstrede, til at række mig en hjælpende Haand, saa alt gik, som sædvanlig godt, ja jeg syntes næsten, som var det den bedste og mest vellykkede Jul, jeg endnu havde tilbragt i Calcutta. Jeg havde stor Glæde af Sømændene, som viste deres Taknemmelighed, fordi jeg igen var iblandt dem, baade de, som før havde gæstet Calcutta, og de nyankomne. Der var dem, der fortalte, at det var flere Aar, siden de havde holdt Jul i Land og derfor glædedes nu saa meget mere ved at være med til en rigtig hjemlig Julefest. Der var ogsaa dem tilstede, som ikke havde skrevet hjem i flere Aar; men de danske Julesalmers Toner og Sang gav Genlyd i deres Bryst, saa at Tanker og Længsler vaagnede og fløj over Hav og Dal og Fjæld til Barndomshjemmet. Og endelig var der ogsaa dem, hvis Tanker blev vendte mod det høje til Jesusbarnet, vor Frelser og Gud.

Hjemme i Danmark 1910.

Da Lægerne ved Foraarets Komme fastholdt deres Fordring om, at jeg skulde rejse til Europa, i det mindste for en Tid, forlod jeg derfor Calcutta i Marts Maaned og ankom i Midten af April til København. Men først havde

jeg da sørget for, at Arbejdet i Sømandshjemmet i Calcutta kunde blive holdt i Gang — først af min Medhjælper, den førnævnte Skibstømrer Sørensen, og efter hans Bortrejse af min og P. Christensens tidligere Medhjælper. Hovgaard, der paa min Forespørgsel strax var villig til at komme fra Australien og midlertidigt overtage Arbejdet, indtil enten jeg selv eller nye Arbejdere kunde komme til Calcutta. Jeg maa ogsaa nævne en meget værdifuld Støtte, som blev ydet Missionen under min Fraværelse af den danske Konsuls Medhjælper, Hr. Kaptain Chr. Jensen, der paatog sig Varetagelsen af Missionens Pengesager og Tilsynet med Arbejdet.

Skøndt jeg foretog Rejsen til Danmark paa billigste Plads, havde Overfarten en mærkelig Indflydelse paa mit Helbred til det bedre, saa jeg følte mig ualmindelig vel tilpas paa hele Rejsen, og ved Ankomsten var jeg saa rask som nogensinde, saa jeg efter en kort Tids Hvile til min store Glæde og Overraskelse kunde holde en hel Del Møder baade paa Sjælland, Fyn, Bornholm og Jylland. Det gik over Forventning saa godt, at jeg fik Mod til at tilbyde Udvalget at rejse til Calcutta igen og endnu i den kommende Vinter at overtage Ledelsen af Sømandsmissionen.

Til Calcutta igen. En ung Medhjælper.

Hvad der ogsaa tilskyndede mig dertil var den store Velvilje, som det østasiatiske Compagni viste os ved at tilbyde mig fri Overrejse fra Antwerpen med et af dets Skibe, hvorved jeg kunde foretage den lange Rejse under de gunstigste og behageligste Forhold og derved yderligere faa mine Kræfter styrkede. Saa gjorde jeg mig færdig saa hurtigt som muligt og rejste fra Antwerpen den 4. November (1910), for at jeg saaledes kunde naa at være i Calcutta i god Tid inden Jul, og det lykkedes

ogsaa. Straks efterat jeg var kommen, maatte jeg til at se mig om efter et nyt Hus, som laa nærmere Dokkerne, hvor saa mange Skibe nu lægger til, og Sømændene idelig klagede over, at der var saa lang Vej fra Dokkerne op til Byen. Det lykkedes mig endelig ogsaa at faa lejet et af de Huse, som jeg hele Tiden helst har villet have, i *Kidderpore*, en Forstad til Calcutta nærved Dokkerne, saa Sømændene har let Adgang dertil. Der er altsaa Missionens nuværende Hjem. Den fuldstændige Adresse, forøvrigt meddelt i de sidste røde Hefter, er denne: 125 C. G. R. Road, Kidderpore, Calcutta. Det var her, som Vennerne vil vide, at jeg havde den Glæde i August 1911 at modtage min sidste Hjælper — og nu min Afløser i Missionen — *Jørgen Andersen*, Søn af Styrmand Andersen i Vallekilde. Det var ogsaa paa høje Tid, at jeg fik Hjælp; thi mine sidste Kræfter var næsten opbrugte. Dog fik jeg Lov til at være en Tid sammen med Andersen og sætte ham ind i Arbejdet. Men saa blev jeg pludselig meget syg, det var et Par Maaneder før Jul 1912. Hvorlænge jeg var syg, véd jeg ikke selv; det var, som alt stod stille paa én Gang. Jeg maa have været uden Bevidsthed i flere Dage. Andersen fortalte mig siden, at jeg kendte ingen, talte ikke, svarede ikke, naar nogen talte til mig, saa de frygtede for min Forstand. Da havde Lægen bestemt tilraadet, at jeg skulde sendes hjem, og der blev skrevet til Missionsudvalget i Danmark, at nu maatte Jørgen Andersens Forlovede komme hertil snarest muligt; det var ikke alene Andersen, men ogsaa vore danske Venner, som skrev det. Thi Andersen var bleven meget bedrøvet og frygtede for Arbejdet til den kommende Julefest. Hurtig kom Sygdommen; men det var forbavsende, hvor hurtig jeg atter kom til Kræfter, saa nær jeg dog havde været ved Dødens Porte. Vel var Hukommelsen nu mere svækket, men Bevidstheden kom dog efterhaanden tilbage. Jeg er nær ved at tro, at Gud sendte mig denne Sygdom for paa

den Maade at faa mig til at forlade Indien og træffe den Bestemmelse, som jeg længe havde følt, var det rigtige, men som jeg alligevel havde saa svært ved at beslutte mig til.

Udvalget hjemme var heller ikke sen til at udsende Andersens Forlovede, Karen Olsen, til Calcutta i Efteraaret (1912), saa hun kunde være i Calcutta nogle Dage før Jul; men det naaedes dog ikke helt, saa Andersen og jeg blev ene om Forberedelserne til Sømændenes Julefest; men jeg var glad ved, at jeg dog kunde være med til at ordne alt, ja selv Julekasserne fra Danmark, som ankom temmelig sent, maatte jeg selv til Toldboden for at klarere; ellers havde vi næppe faaet dem gennem Tolden før efter Nytaar. —

Afsked fra Indien for bestandigt. Hjemkomst til Danmark 1913.

Jeg var nu klar over, ja fuldt overbevist om, at jeg ikke kunde taale en varm Tid mere i Calcutta, og jeg maatte berede mig til Hjemrejsen. Dog havde jeg den Glæde først at se Andersens Forlovede, Karen Olsen, som ankom til Calcutta en af de sidste Dage i Aaret 1912. I Januar 1913 holdt de Bryllup og har nu overtaget Arbejdet i mit Sted.

I Februar 1913 sagde jeg saa Indien Farvel for bestandigt og begav mig paa Hjemrejsen til Danmark. Det var ingen Lystrejse. Jeg kan ikke sige, hvor svært det var mig at forlade min Gerning blandt mine Venner, Sømændene; men *nu* var det Guds Vilje. Og Gud ske Lov! mit Hjærte var ogsaa fyldt af Tak til Herren for al hans Naade imod mig.

Ud igen!

Der var dem, som sagde til mig: Slaa dig nu til

Ro, nu har du sikkert tjent din Tid til Ende og bliv nu hjemme hos dine Børn og hav gode Dage paa det sidste — saadan vil Verden jo gerne hviske os i Øret; men nej! en anden Stemme talte i mit Indre, særlig siden mit Helbred og Kræfterne synes at forbedre sig ganske godt: Saalænge Gud vil give mig Naade til at gøre en ganske lille Gerning i sin Vingaard, da finder jeg kun Lykken i at gøre den. Først tænkte jeg paa de sorte, hedenske Søfolk i England; men saa hørte jeg, at der i de 3 største Havne er oprettet baade Hjem og Mission for disse. Min Opmærksomhed blev saa henvendt paa *St. Thomas i Dansk Vestindien*.. Derfra hørte jeg gennem Provst Pedersen derovre om al den Drikfældighed, Synd og Nød, som herskede der, ikke et Sted for Søfolk at ty til, hvor der bydes dem Opmuntring til noget godt, kun de elendige »rumshops« (= Drikkehuse) og andre daarlige Huse, der lokker dem til Fristelse og Synd; desuden er her Arbejde nok blandt de indfødte, skrev han videre, men hvem skal betale saadant et Arbejde? thi her er dyrt at leve.

Omtrent paa samme Tid modtog jeg et andet Brev, hvori en anden Provst bestemt fraraadede mig at rejse derover. Vel var der nok at gøre baade blandt Havnearbejderne og Søfolkene. Men De er for gammel og svag til atter at rejse ud og begynde et saadant Arbejde; derfor raader jeg dem bestemt til at blive hjemme.

Man kunde maaske tænke, at dette sidste Brev vilde stanse mine Tanker til videre Udflugter; men nej! det blot pustede til Ilden, saa den rigtig flammede op paany. Thi vel véd jeg, at jeg selv intet formaar; men jeg er sikker paa, at Gud kan alting mage, mægtig i de svage; og er det hans Vilje, at jeg skal gaa, saa vil jeg ogsaa vove det; og selv om det maaske forkorter mine Dage, hvad gør saa det? Hvad er Livet, naar man intet vover at prøve? nej Lykken ligger dog deri at forsøge at tjene Gud og gaa, hvor vi føler i vort indre, at vi

drages af en højere Magt Derfor, i Troen paa Guds Naade og Vejledning *vil jeg rejse nu snart* for at prøve, om det er muligt at være Havnearbejdere og Søfolk paa St. Thomas til Hjælp og Vejledning; ligeledes de sorte dér, om jeg faar Tid og Kraft dertil.

En sønderjydsk Pige vil følge mig til Hjælp med, hvad hun kan. Og Gud selv maa være vor Hjælper og Leder. »Har Haand du lagt paa Herrens Plov, da se dig ej tilbage«, det var Hans Povlsens Afskedssang — den være ogsaa min!

Indhold.

	Side
Forord	3
Barndoms-Erindringer	5
Ungdomstiden	10
En Røst	16
Et Tordenslag og en Drøm	19
Paa Diakonissestiftelsen	21
Afrejse til Missionsmarken i Bagindien	22
En Prøvens og Sorgens Stund	24
Til Calcutta. Sømandsmissionen grundlægges	28
Et Vendepunkt i Missionens Historie: William Franks	31
Velsignet Samarbejde. Franks og Hustrus første Besøg i Danmark	34
Missionens Arbejdsmaade	37
Vidnesbyrd i Breve	40
Missionens videre Historie	44
Aaret 1906. W. Franks's Død	46
Fru Franks i Calcutta igen	52
»Da jeg landede i Bombay—efter Franks's Død—21. Decb. 1906« Kære Minder	55
De sidste Aar	59
Peter Christensen	60
Slutning, skreven af Fru Franks i Sommeren 1913	69
Hjemme i Danmark 1910	70
Til Calcutta igen. En ny Medhjælper	71
Afsked fra Indien for bestandigt. Hjemkomst til Danmark 1913	73
Ud igen	73

Denne Bog faas for **75 Øre** + Porto — baade enkeltvis og i Partier — ved Bestilling hos og Betaling til

Pastor **Jak. Holm**
Frederik VI's Allé. 7 St.
København F.

Det mulige **Overskud** gaar til **Fru Franks's Mission paa St. Thomas.**